

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Martin Sjölund

Alternativa förfaranden för att
åstadkomma
bolagsstämmobeslut

Examensarbete 30 högskolepoäng

Handledare
Docent Niklas Arvidsson

Associationsrätt

Vårterminen 2012

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Scenario	5
1.2 Bakgrund	5
1.3 Syfte	6
1.4 Problemformuleringar	6
1.5 Avgränsning	7
1.6 Disposition	8
1.7 Metod och material	8
2 BOLAGSSTÄMMA	9
2.1 Bolagstämman och maktdelningen i ABL	9
2.2 Distinktionen mellan de olika reglerna som berör en bolagsstämma	9
2.2.1 Formella skyddsregler	10
2.2.2 Materiella skyddsregler	11
2.2.3 Absolut obligatoriska regler	11
2.3 Åsidosättande av skyddsreglerna	12
2.3.1 Inledning	12
2.3.2 Klassificeringen av förfaranden som avviker från 7 kap. ABL	12
2.3.3 En extensiv tolkning av bolagsstämmobegreppet	12
3 SAS-PRINCIPEN	14
3.1 Inledning	14
3.2 SAS-principens räckvidd	14
3.3 Vad samtycket ska omfatta	14
3.3.1 Majoritetsregel vid beslutsfattande	15
3.3.2 Konsensusregel	15
3.3.3 Slutsats avseende beslutsmajoritet vid alternativa förfaranden	16

3.4	Rättsverkan av lämnat samtycke	17
3.5	Rätt adressat för samtycket	18
3.6	Tidpunkt då samtycke med bindande verkan kan lämnas	18
3.7	Möjligheten att återkalla ett lämnat samtycke	19
3.7.1	Obegränsad återkallelserätt till dess att beslut fattats	19
3.7.2	Till viss del begränsad återkallelserätt	19
3.8	Kausalitetsprincipen	20
3.9	Upprättandet av stämmoprotokoll	21
3.9.1	Protokoll och alternativa förfaranden	22
3.9.2	Slutsats avseende protokollets konstitutiva verkan	23
3.10	Sammanfattning av SAS-principen	24
4	ALTERNATIVA FÖRFARANDEN	26
4.1	Inledning	26
4.2	Förenklade förfaranden	26
4.2.1	Per capsulam	26
4.2.1.1	Inledning	26
4.2.1.2	Per capsulam och stämmobegrepet	26
4.2.1.3	Slutsats avseende stämma per capsulam	28
4.2.2	Aktieägarmöten	28
4.2.2.1	Inledning	28
4.2.2.2	Aktieägarmöten och stämmobegreppet	28
4.3	Universalbeslut	30
4.3.1	Inledning	30
4.3.2	Rättsverkan av universalbeslut	30
4.3.3	Hur uppkommer universalbeslut?	31
4.3.3.1	Formella förutsättningar för universalbeslut	32
4.3.3.2	Materiella förutsättningar	33
4.4	Aktieägaravtal som universalbeslut	33
4.4.1	Inledning	33
4.4.2	Grundläggande förutsättningar för att ett aktieägaravtal ska kunna betraktas även som ett universalbeslut	33
4.4.3	Åsikter i doktrin rörande möjligheten för ett aktieägaravtal att utgöra ett universalbeslut	34
4.4.3.1	Ramberg	34
4.4.3.2	Lindskog	35
4.4.3.3	Arvidsson	36
4.4.4	Universalbeslut och den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen	36
4.4.4.1	Inledning	36
4.4.4.2	Ramberg	36
4.4.4.3	Lindskog	37
4.4.4.4	Arvidsson	37
4.4.4.5	Slutsats	38

5	EXEMPEL PÅ FALL DÅ UNIVERSALBESLUT I PRAKTIKEN KAN UPPSTÅ	39
5.1	Vinstutdelning	39
5.1.1	Inledning	39
5.1.2	Förtäckt värdeöverföring	39
5.1.3	Verkställd utdelning genomförd av ensam aktieägare i ett enmansbolag	40
5.2	Processförutsättningen i 29 kap. 7 § ABL	41
5.2.1	Inledning	41
5.2.2	Krav för att uppfylla processförutsättningen	42
5.2.3	Aktieägarna förfogar samfällt över processförutsättningen	42
5.2.4	Aktieägarna förfogar samfällt över stämmobegreppet	43
5.2.5	Slutsats 29 kap. 7 §	44
6	ANALYS	45
6.1	Inledning	45
6.1.1	Bolagsstämmobegreppet	45
6.1.2	Restriktionen för aktieägarna att utöva sin beslutanderätt i bolaget	46
6.1.3	Kodifiering av SAS-principen	46
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	48
	Literatur	48
	OFFENTLIGA TRYCK	52
	Rättsfallsförteckning	52

Summary

Decision-makings through simplified procedures are very common in Swedish companies. Despite this, there is a big controversy regarding the classification of these simplified procedures. A classification is of importance when deciding whether the regulation from the Swedish Companies Act shall apply either directly or by an analogy where suitable.

In addition to the simplified procedures, there is also a theoretical possibility for shareholders to achieve so-called universal decision. Universal decisions are in practice considered to be a formless agreement between the shareholders of the company. Such universal decisions arise in some cases, not directly through explicit statements of intention, but are instead implied. In companies with only one shareholder, the decisions from the annual general meetings often arise due to actions from the single shareholder. In these cases there is said to be an identity between the shareholder and the general meeting.

The purpose of this essay is to question the notion of a form bound general meetings, to which the shareholders are noticed in advance to attend. To do so the concept of an annual general meeting will be analysed to determine what, if anything, constitutes a general meeting.

A fundamental prerequisite for achieving decisions by alternative methods is that all the shareholders consents (ASC-principle) to the breach of the procedure regulations provided for in the Swedish Companies Act. The doctrine that shareholders themselves can override rules that are designed to protect solely the current shareholders is very important for small businesses. Corporate governance would, in the absence of alternative procedures, appear to be very costly and complicated.

This essay reports in detail for which kind of rules regarding the general meeting that, supported by the ASC-principle, may be waived and what this means for the classification of the procedure. The question is if ever there is a rule that is so central to a general meeting that the fact that its overridden means that the procedure is no longer regarded as a general meeting. I am of the opinion that such a rule does not exist and the distinction between general meetings and procedures that are similar to general meetings is a fiction.

Sammanfattning

Beslutsfattande genom förenklade förfaranden är mycket vanligt i svenska aktiebolag. Trots detta råder det en stor oenighet om hur förenklade förfaranden ska klassificeras. En klassificering är av betydelse vid avgörandet för om reglerna i ABL ska tillämpas direkt eller endast analogt där det lämpar sig.

Utöver förenklade förfaranden finns det även en teoretisk möjlighet för aktieägare att åstadkomma så kallade universalbeslut. Ett universalbeslut är i praktiken att betrakta som en formlös överenskommelse mellan aktieägarna. Sådana universalbeslut uppkommer i vissa fall inte direkt genom uttryckliga viljeförklaringar utan istället konkludent. I enmansbolag framgår ofta bolagsstämmobeslut indirekt genom ägarens rättshandlande i och för bolaget. Det kan i dessa fall sägas råda en identitet mellan aktieägaren och bolagsstämman.

Syftet med denna uppsats är att ifrågasätta föreställningen om en formenlig bolagsstämma, till vilken aktieägarna på förhand kallats. För att göra det kommer bolagsstämmobegreppet att analyseras för att utröna vad, om något, som konstituerar en bolagsstämma.

En grundläggande förutsättning för att åstadkomma beslut genom alternativa förfaranden är att samtliga aktieägare samtyckt (SAS-principen) till åsidosättandet av skyddsreglerna i ABL. Principen att aktieägarna själva förfogar över de regler som är uppsatta till skydd för de nuvarande aktieägarna är mycket betydelsefull för småföretagare. Företagsstyrningen skulle, vid en avsaknad av alternativa förfaranden, annars framstå som mycket kostsam och komplicerad.

Uppsatsen redogör utförligt för vilken typ av stämmoregler som med stöd av SAS-principens kan frångås och vad det får för innebörd för förfarandets klassificering. Frågeställningen blir om det överhuvudtaget finns någon regel som är så central för en bolagsstämma att dess åsidosättande medför att förfarandet inte *de jure* längre är att betrakta som en bolagsstämma. Jag är av uppfattningen att någon sådan regel inte existerar och uppdelningen mellan stämmor och stämmoliknande förfaranden är att betrakta som en fiktion.

Förord

Med anledning av denna uppsats vill jag passa på att rikta ett tack till de personer som bidragit till dess tillkomst. *Docent Niklas Arvidsson* för en klar och sympatisk handledning. *Emelie Skoogh* för outtröttligt korrekturarbete och helhjärtat stöd. *Emelie Hallin* och *Marcus Anderson* för givande synpunkter och korrekturläsning. *Advokat Erik Sjöman* för hjälp med materialanskaffning.

Därutöver vill jag tacka Mia, mamma och pappa för uppmuntran och stöd under studierna.

Lund, augusti 2012

Martin Sjölund

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
ABL 44	1944 års aktiebolagslag (1944:705)
ABL 75	1975 års aktiebolagslag (1975:1385)
Alternativa förfaranden	Används som samlingsnamn för samtliga förfaranden då någon avvikelse från reglerna i 7 kap. ABL gjorts, med stöd av SAS-principen.
Förenklade förfaranden	Till förenklade förfaranden räknas per capsulam och beslutsfattande genom aktieägarmöten.
Jmf.	Jämför
JT	Juridisk tidskrift vid Stockholm universitet
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Ordinärt förfarande	Med ordinärt förfarande åsyftas sådan bolagsstämma som i enlighet med 7 kap. ABL avfattas genom sammanträde.
Prop.	Proposition
SAS-principen	Principen om samtliga (eller berörda) aktieägares samtycke till en överträdelse av en skyddsregel
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning
Universalbeslut	För vad denna framställning beträffar ska med universalbeslut förstås sådana beslut som fattas formlöst och, utan att protokoll upprättas, i stort besitter samma rättsliga verkningar som bolagsstämmobeslut (t.ex. vad avser klanderomöjligheter mm.).

1 Inledning

1.1 Scenario

Anta att en ensam aktieägare A innehar samtliga aktier i bolag X AB. Under årens lopp har A verkställt utdelning till sig själv, utan att kravet på beslut från bolagsstämman enligt 18 kap. 1 § ABL har följts. Då det endast funnits en aktieägare har något minoritetsskydd överhuvudtaget inte beaktats. A har heller inte varit medveten om kravet på att bolagsstämman ska besluta i frågan. Efter det att samtliga aktier överlåtits till den nya ägaren B, väljer B, som till fullo känt till utbetalningarna innan förvärvet, att låta bolaget väcka en återgångstalan gentemot A. Som stöd för sin talan anför B att kravet på att bolagsstämman ska besluta i frågan inte efterlevts.

1.2 Bakgrund

Föreställningen om en bolagsstämma, till vilken aktieägarna på förhand har kallats, ligger många gånger långt ifrån hur beslutsfattandet i praktiken går till i merparten av de svenska aktiebolagen. Det beror till stor del på att reglerna i 7 kap. ABL för hur en bolagsstämma ska avfattas är både tids- och kostnadskrävande.

Som ett alternativ till det formbundna och ofta komplicerade stämmoförfarandet som följer av ABL finns möjligheten för aktieägare att åstadkomma så kallade förenklade förfaranden genom vilka beslut kan fattas på ett mer flexibelt vis. Grovt uttryckt kan man inordna de förenklade förfarandena i två undergrupper, beslutsfattande per capsulam alternativt vid aktieägarmöten.¹ Beslut per capsulam fattas genom att en skrivelse, med förslag till beslut, cirkuleras mellan aktieägarna. Undertecknandet av skrivelsen innebär att aktieägarna godkänner beslutet. Beslutsfattande genom aktieägarmöten sker istället genom att aktieägarna träffas och, utan att reglerna i 7 kap. ABL iakttas, fattar, ett eller flera, beslut som sedan i efterhand protokollförs.

Möjligheten att med åstadkomma alternativa stämmoförfaranden framgår inte direkt av ABL. Istället är SAS-principen central för samtliga avsteg från 7 kap. ABL vad gäller åstadkommandet av förenklade bolagsstämmobeslut. Denna princip kommer att analyseras mer ingående nedan, men i korthet innebär den att beslut i strid mot en regel som endast är avsedd att skydda nuvarande aktieägare kan frångås med samtliga aktieägares samtycke.

¹ Gregow (2001) s. 742 f.

1.3 Syfte

Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka den gängse bilden av en bolagsstämma samt vad som konstituerar en sådan. Det förslag till lösning som kommer att presenteras vilar på en föreställning om att bindande bolagsstämmobeslut kan uppkomma på många olika sätt.

Inledningsvis är syftet med denna uppsats att undersöka hur giltiga bolagsstämmobeslut kan uppkomma även då inget sammanträde, där aktieägare, styrelsen och revisorn närvarat, ägt rum. Till viss del kommer denna uppsats att ifrågasätta själva föreställningen om en ordinär² bolagsstämma till vilken aktieägarna på förhand kallats.

Efter det att förenklade förfaranden och universalbeslut har redogjorts för kommer frågan, huruvida dessa institut kan ersätta en ordinär bolagsstämma i samtliga situationer att utredas.

1.4 Problemformuleringar

De problemformuleringar som uppsatsen till stor del fokuserar på är hur mycket ett förfarande kan avvika från vad som stadgas i ABL samtidigt som det likväl leder till ett, för bolaget, bindande beslut för vad som annars ligger inom bolagsstämmans kompetens. Vidare kommer aktieägarnas möjligheter att åstadkomma formlösa stämmobeslut, så kallade universalbeslut, att utredas.

Det kommer även att utredas hur alternativt fattade beslut ska klassificeras, d.v.s. om de är att betrakta som regelrätta bolagsstämmor eller endast så som stämmoliknande förfaranden. Klassificering får betydelse för om reglerna i ABL ska tillämpas direkt eller endast genom analogier där det är lämpligt.

För att utreda dessa frågor kommer jag att utgå från ett ordinärt förfarande, för att sedan undersöka vilka regler som kan efterges, samt om eftergiften av någon särskild regel medför att ett förfarande övergår från att vara en bolagsstämma till endast en stämmoliknande sammankomst. Stämman per capsulam kommer att utredas, där särskilt frågan huruvida per capsulam förfarandet verkligen är en bolagsstämma, eller endast leder till ett stämmobeslut, att diskuteras.

Gemensamt för samtliga alternativa förfaranden är att de är beroende av SAS-principen. Denna princip, som inte framgår direkt ur lagtext kommer ingående att analyseras.

Vid behandlandet av aktieägarnas möjligheter att åstadkomma formlösa stämmobeslut kommer bland annat aktieägaravtal att, i korthet, redogöras

² Jmf. Stattin (2008) s. 115 f., Johansson (1990) 2 kap.

för. Möjligheten för aktieägaravtal att ge upphov till universalbeslut är intressant och kan potentiellt kullkasta den vida accepterade aktiebolagsrättsliga separationsprincipen. Att aktieägaravtal saknar verkan för bolaget är något som ofta tas för givet, men frågan är om det verkligen stämmer?

En ytterligare frågeställning som kommer att behandlas är vilken rättsverkan förenklade förfaranden och universalbeslut ska tillmätas. Åsikterna går isär inom doktrin vilket kommer att redogöras för nedan.

Möjligheten att konkludent åstadkomma universalbeslut kommer att redogöras för. Att tillmäta SAS-principen sådan extensiv verkan att den omfattar även underförstådda beslut är något som det inte råder enighet om inom doktrin. Jag kommer att redogöra för de teoretiska möjligheterna för en sådan extensiv verkan.

Efter att alternativa stämmoförfaranden och möjligheterna att åstadkomma universalbeslut har redogjorts för kommer det utredas när dessa alternativ till ordinära stämmoförfaranden kan komma att bli aktuella i praktiken.

Slutligen kommer jag även ta ställning till huruvida en kodifiering av SAS-principen vore lämplig att genomföra i svensk rätt. Här kommer viss utblick att göras gentemot de övriga nordiska länderna.

1.5 Avgränsning

Genomgången av de regler som ABL uppställer för bolagsstämmor kommer inte att hållas längre än vad som är nödvändigt. Det kommer därför inte bli tal om någon utförlig genomgång av hur en bolagsstämma går till i praktiken.³

Uppsatsen begränsas till att endast omfatta svensk rätt. De fåtal hänvisningar till utländsk rätt som likväl förekommer, är inte att uppfatta som ett uttryck för en komparativ analys. Istället är de, på grund av att de återfinns i svenska förarbeten, att betrakta som, i vart fall *de lege ferenda*, argument i den svenska rättspolitiska debatten.

Vad gäller avsnittet om aktieägaravtal lämnas frågan om huruvida dessa avtal kan utgöra enkla bolag därhän. Detsamma gäller för samtliga eventuella effekter av ett sådant ställningstagande.⁴ Det ska dock påpekas att frågan på senare tid blivit föremål för debatt inom den juridiska doktrinen.⁵

³ För sådan läsning rekommenderas istället Johansson (1990).

⁴ Är frågan av intresse för läsaren hänvisas istället till Fagerlund (2005) s. 751 ff.

⁵ Ramberg (2011) kap. 2, Svernlöv (2011) s. 715 f., Stattin (2011) s. 757 f.

Den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen kommer att redogöras för men fokus ligger på vilken konsekvens universalbeslut som uppstår till följd av aktieägaravtal får för principen.

Vad det gäller alternativa sätt att åstadkomma bolagsstämmobeslut på kommer denna uppsats inte att behandla frågan om möjligheten att även utan samtliga aktieägares samtycke hålla en förenklad bolagsstämma. Det är ingen omöjlighet att sådana förfaranden kan komma att bli verklighet men frågan är för närvarande av *de lege ferenda* karaktär.⁶ Istället ligger fokus för uppsatsen på gällande rätt och vilket utrymme som då finns för aktieägarna att avvika från ABL:s formbundna förfaranden.

1.6 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i sex tydligt avgränsade kapitel med underrubriker. I kapitel två (2) återfinns en kort introduktion till bolagsstämma och de regler som kringgärdar densamma, därefter följer under kapitel tre (3) en utförlig redogörelse för SAS-principen och dess rättsverkningar. Kapitel fyra (4) behandlar de olika typerna av alternativa förfaranden, så som förenklade förfaranden och universalbeslut. Kapitel fem (5) redogör för exempel då universalbeslut kan komma att uppstå. I kapitel sex (6) följer sedan en analys av gällande rätt samt eventuella utvecklingsmöjligheter av den svenska rätten.

1.7 Metod och material

Uppsatsen är skriven utifrån en traditionell rättsdogmatisk metod, där rättskällorna studeras enligt den hierarki som detta innebär. Med rättskällor förstås i denna uppsats även på området relevant doktrin. Vad gäller principerna rörande samtliga aktieägares samtycke, universalbeslut och separationsprincipen är de mer eller mindre obehandlade i lagstiftning och praxis varför förarbeten och doktrin kommit att utgöra en viktig källa för denna uppsats. Flertalet av de, för uppsatsen, relevanta bestämmelserna är i materiellt hänseende desamma i ABL, ABL 75 och ABL 44. Därför har flertalet äldre förarbeten kommit att beaktas när det funnits lämpligt.

Vad avser den svenska rätten har grundläggande källor i synnerhet utgjorts av Niklas Arvidssons avhandling, *Aktieägaravtal – Särskilt om besluts- och överlåtelsebegränsningar*, Daniel Stattins, *Företagsstyrning*, Håkan Nials, *Om klanderbara och ogiltiga bolagsstämmobeslut* och Svante Johanssons *Bolagsstämma*.

Som notapparat tillämpas Oxfordmetoden.

⁶ Skog (1999) s. 235 ff.

2 Bolagsstämma

2.1 Bolagsstämman och maktindelningen i ABL

Bolagsstämman är det högsta beslutande organet i ett aktiebolag och det forum där aktieägarna ges möjlighet att utöva sitt inflytande över bolagets verksamhet.⁷ Bolagsstämman sammankallas när det finns ett behov för aktieägarna att ta ställning i, för bolaget, viktiga frågor.⁸ Sammanträden sker förhållandevis sällan, dock minst en gång per år, och beslut fattas i de, för bolaget, större frågorna så som val av styrelse, fastläggande av bolagsordningen samt beslutsfattande i vissa viktiga förvaltningsbeslut. Kravet på att minst en bolagsstämma ska hållas per år avser att skapa förutsättningar för en aktiv ägarroll i bolagen.⁹ All makt kan direkt eller indirekt härledas tillbaka till bolagsstämman.¹⁰ För att på ett meningsfullt sätt presentera problemen följer nedan en ytterst kortfattad genomgång av ABL:s regler för hur en bolagsstämma ska avfattas.

2.2 Distinktionen mellan de olika reglerna som berör en bolagsstämma

Reglerna för bolagsstämman kan dels kategoriseras så som antingen formella skyddsregler, alternativt materiella skyddsregler. Distinktionen görs då med beaktande av huruvida en bestämmelse reglerar det formella förfarandet vid bolagsstämman eller aktieägarnas intresse av att bolaget t.ex. bedriver den verksamhet som bolaget grundats för.¹¹

Vidare är det även lämpligt att kategorisera de aktuella bestämmelserna utifrån deras tvingande eller dispositiva karaktär. Med tvingande åsyftas de bestämmelser som bolagsstämma, genom ett beslut om ändring av bolagsordningen, inte kan förfoga över.¹² Rimligtvis gäller då det motsatta för de dispositiva bestämmelserna. För att åstadkomma en sådan distinktion används i denna uppsats ordparet fakultativt och obligatoriskt.¹³ De

⁷ Johansson (2007) s. 44 f., Nial (1948) s. 80 och 7 kap. 1 § ABL. Huruvida detta påstående ska betraktas som en restriktion för aktieägarna eller ej råder det viss oklarhet kring. Nedan kommer ett försök att belysa problematiken att göras.

⁸ Jmf. de andra bolagsorganen såsom styrelse, verkställande direktör, revisor och lekmannarevisor som är permanenta och inte sammankallade för att besluta i särskilda frågor.

⁹ SOU 2009:34 s. 208, prop. 1997/98:99 s. 98, prop. 2004/05:85 s. 291.

¹⁰ Sandström (2009) s.173 f.

¹¹ Stattin (2008) s. 114.

¹² Arvidsson (2010 A) s. 239.

¹³ Begreppsparet fakultativt och obligatoriskt har hämtats från Arvidsson (2010 A) s. 240, som i sin tur hämtat det från Nerep och Samuelsson (2009) s. 5 ff. och begagnas här för att undvika risken för sammanblandning gentemot avtalsrättens begreppspar, tvingande alternativt dispositivt.

obligatoriska bestämmelserna kan vidare delas in i de som omfattas av aktieägarnas samtyckesbehörighet och de som inte gör det. De bestämmelser som omfattas av samtyckesbehörigheten blir att beteckna som enkla obligatoriska normer medan de som inte omfattas av samtyckesbehörigheten betecknas som absolut obligatoriska.¹⁴

Syftet med denna framställning är inte att utförligt gå igenom samtliga skyddsregler i ABL, utan istället att peka på det faktum att ett stämmobeslut bör ses som en ”(juridisk)persons interna beslut, vilket ej medför några verkningar för tredje man”.¹⁵ Detta faktum illustreras ytterligare av att tredje man inte givits någon rätt att klandra stämmobeslut.¹⁶ I enlighet med vad som kommer att redogöras för nedan kan detta synsätt medföra att aktieägarskyddet i princip blir överflödigt i bolag med en aktieägare. Om identitet råder mellan aktieägaren och bolaget kan en stämma i princip bortse från samtliga formella och materiella aktieägarskyddsregler.

2.2.1 Formella skyddsregler

En förutsättning för en ordinär bolagsstämma är att vissa formkrav, som framgår av ABL, har uppfyllts. Till de viktigaste brukar bestämmelserna i 7 kap. 17-26 §§, om hur kallelse till stämman ska ske, räknas.¹⁷ Vidare finns även bestämmelser om vad en kallelse till bolagsstämma ska innehålla samt på vilken ort stämman ska hållas.¹⁸

Även själva genomförandet av stämman är utförligt reglerat. Exempelvis ska dagordning på förhand fastställas, aktieboken tillhandahållas, röstlängd och stämmoprotokoll ska upprättas samt att stämmoprotokollet ska undertecknas och justeras i enlighet med bestämmelserna i ABL.¹⁹

Gemensamt för ovan redovisade regler är att deras huvudsakliga syfte är att möjliggöra för aktieägarna att utöva sina förvaltningsbefogenheter på stämman utan att riskera att utsättas för överrumpling.²⁰ Reglernas skyddssyfte är aktieägarna och deras inflytande över aktiebolaget. Med andra ord har reglerna inte till syfte att säkerställa att ett visst förfarande alltid iakttas eller vissa särskilda beslut fattas.²¹ Detta illustreras vidare av det faktum att endast avvikelser, från de formella skyddsreglerna, som haft någon betydelse med framgång kan klandras.

¹⁴ Arvidsson (2010 A) s. 241.

¹⁵ Johansson (1990) s. 99.

¹⁶ 7 kap. 50 § ABL, Nerep och Samuelsson (2009) s. 477, Johansson (1990) s. 99.

¹⁷ Nerep och Samuelsson (2009) s. 379 f.

¹⁸ Enligt 7 kap. 24 § ABL ska de frågor som ska behandlas på stämman redovisas i kallelsen såvida de inte är av ringa betydelse för bolaget. Om inte bolagsordningen föreskriver annat ska stämman hållas på den ort där styrelsen har sitt säte, se Nerep och Samuelsson (2009) s. 379.

¹⁹ Nerep och Samuelsson (2009) s. 379 och 7 kap. ABL.

²⁰ Stattin (2008) s. 114.

²¹ Stattin (2008) s. 114, Nerep (2003) s. 343 f.

2.2.2 Materiella skyddsregler

De främsta materiella skyddsreglerna är reglerna i bolagsordningen om bolagets verksamhet och syfte, likhetsprincipen samt generalklausulerna. Syftet med dessa regler är att dels tillvarata aktieägarnas intresse av att bolaget ägnar sig åt det som bolaget bildats för dels att skydda aktieägarna från otillbörliga angrepp från styrelsen eller andra aktieägare med ett informationsövertag.²²

Både de materiella samt de formella skyddsreglerna är, som huvudregel, till skydd för bolagets aktieägare och får därför betydelse endast för bolag med i vart fall mer än en aktieägare.²³

Oavsett om en skyddsregel för aktieägarna är att betrakta som fakultativ eller obligatorisk är det, som huvudregel, möjligt att, med stöd av SAS-principen, göra avsteg ifrån den. Istället är det avgörande huruvida den åsidosatta regeln faller inom aktieägarnas samtyckesbehörighet eller ej.

2.2.3 Absolut obligatoriska regler

Regler som ligger utanför aktieägarnas samtyckesbehörighet blir i enlighet med det ovan anförda att betrakta som absolut obligatoriska. Avsteg, inte ens i enskilda situationer med stöd av SAS-principen, är därför inte möjliga att göra. Med andra ord kan man säga att de absolut obligatoriska reglerna utgör en definitiv gräns för aktieägarnas samtyckesbehörighet.²⁴

De absolut obligatoriska reglerna kännetecknas av att de har ett annat skyddsobjekt än bolagets aktieägare, vanligtvis bolaget borgenärer.²⁵ Det framgår vanligtvis inte av en bestämmelse huruvida den är att betrakta som absolut obligatorisk eller ej. Lagstiftaren har istället ansett att det är en fråga som bör överlämnas till praxis att avgöra.²⁶ Ett exempel på en sådan regel är utdelningsreglerna i 17 kap. ABL. Om ett beslut är att betrakta som en otillåten vinstutdelning enligt 17 kap. 3 § ABL är det en nullitet, oavsett om samtliga aktieägare har biträtt beslutet.²⁷ HD har uttryckt det som att principen om skyddet för det bundna egna kapitalet är absolut tvingande och exempelvis en värdeöverföring som genomförts i strid med bestämmelsen ska alltid återbäras, oavsett om samtliga aktieägare har samtyckt till utbetalningen.²⁸ I enlighet med vad som anförts är det därför oväsentligt, när de gäller absolut obligatoriska regler, huruvida beslutsfattandet skett vid en ordinär stämma, genom ett förenklat förfarande eller genom ett

²² Stattin (2008) s. 114 f.

²³ En regel kan dock betecknas som materiell även om skyddssyftet är tredjeman. De formella reglerna är däremot uteslutande aktieägarskyddande.

²⁴ Arvidsson (2010 A) s. 241 f.

²⁵ Arvidsson (2010 A) s. 239 f. Jmf. Nerep (1994) s. 14 f., som dock väljer att beteckna de regler som inte, ens med samtliga aktieägares samtycke, går att göra avsteg ifrån som *tvingande*.

²⁶ SOU 1971:15 s. 247 och prop. 1975:103 s. 415 f.

²⁷ Andersson (2005) s. 27.

²⁸ NJA 1951 s. 6 II. Lydelsen av 73 § i ABL 44 överensstämmer med 17 kap. 3 § ABL.

universalbeslut. Detta är en naturlig följd av att de absolut obligatoriska reglerna "... avser att bereda ett rättsskydd för tredje man"²⁹ och är därför inte något som aktieägarna, ens samfällt, kan förfoga över.

2.3 Åsidosättande av skyddsreglerna

2.3.1 Inledning

Förutsättningarna för, samt resultaten av, åsidosättandet av de olika skyddsreglerna kommer att behandlas nedan. Det ska förtydligas att, enligt ovan anförda, endast skyddsregler som omfattas av aktieägarnas samtyckesbehörighet är möjliga att göra avsteg från utan att stämmobeslutets bindande verkan påverkas. En principiell skiljelinje inom doktrin rör frågan hur förfaranden som genomförts med stöd av SAS-principen ska uppfattas.

2.3.2 Klassificeringen av förfaranden som avviker från 7 kap. ABL

I enlighet med vad som anförts ovan är samtliga regler som har till syfte att skydda aktieägarnas inflytande över bolaget möjliga att, med stöd av SAS-principen, göra avsteg ifrån. Det faktum att ABL³⁰ utgår från ett tämligen formaliserat förfarande för en bolagsstämma leder till ett oklart rättsläge vid bedömandet av formlösa bolagsstämmor. Rättsverkningarna av formlöst fattade beslut råder det en principiell enighet om inom doktrinen. Däremot verkar det, på vissa håll, finnas en ovilja att, rent kategoriskt, acceptera samtliga bindande bolagsstämmobeslut som resultatet av en föregående bolagsstämma.³¹ Med andra ord, är frågan huruvida förenklade förfaranden och universalbeslut är att betrakta som stämmor eller ej? Följdfrågan, för de fall ståndpunkten att dessa förfaranden är att betrakta som något annat än bolagsstämmor intas, blir rimligen vad sådana förfaranden i så fall ska betraktas som.

2.3.3 En extensiv tolkning av bolagsstämmobegreppet

Inom doktrin har åsikterna gått isär rörande bedömningen av förenklade förfaranden och universalbeslut. Frågan är huruvida dessa förfaranden kan anses utgöra bolagsstämmor eller ej.³² Det är relevant att fastställa eftersom, om det rör sig om en bolagsstämma, reglerna i ABL rörande stämmor tillämpas direkt. Är det istället endast att betrakta som ett stämmoliknande förfarande måste det utredas vilka regler som är analogivis tillämpbara.³³

²⁹ Andersson (2005) s. 27.

³⁰ 7 kap. ABL.

³¹ Gregow (2001) s. 757.

³² Gregow (2001) s. 747 f.

³³ Stattin (2008) s. 119 f.

För de fall förenklade förfaranden och universalbeslut inte ska betraktas så som stämmor uppstår betydande svårigheter att åstadkomma en tydlig gräns mellan vad som ska uppfattas som stämmor och vad som ska uppfattas som stämmoliknande förfaranden. Frågan blir närmast hur många, om inte samtliga, formella samt materiella regler som kan frångås samtidigt som förfarandet fortfarande är att betrakta som en giltig bolagsstämma. Det har i doktrin inte framförts någon godtagbar lösning på vilken eller vilka normer som kännetecknar en bolagsstämma.³⁴

Vanligtvis råder det ingen tvekan om att ett sammankallat stämmosammanträde är att betrakta som en stämma. Frågan blir istället hur stämmor per capsulam och andra formlösa förfaranden bör bedömas.³⁵ Nedan kommer, efter det att SAS-principen och stämmoprotokollets konstituerande verkan behandlats, en mer utförlig redogörelse för vad som ska betraktas som en bolagsstämma att presenteras. De olika alternativa sätten att åstadkomma stämmobeslut kommer behandlas var för sig för att på ett pedagogiskt sätt redogöra för de olika ställningstagandena inom doktrin.

³⁴ Jmf. Gregow (2001) s. 747 och Arvidsson (2010 A) s. 274.

³⁵ Stattin (2008) s. 119 f.

3 SAS-principen

3.1 Inledning

För alla alternativa sätt att åstadkomma bindande bolagsstämmobeslut krävs att samtliga aktieägares samtycker till det alternativa förfarandet. Detta följer direkt från ABL som stadgar att om en regel, antingen från ABL eller från bolagsordningen, har åsidosatts får stämman inte besluta i ärendet, utan de berörda aktieägarnas samtycke.³⁶ Genom motsatsslut framgår det att stämman får besluta i ärendet i de fall då samtycke lämnats av de berörda aktieägarna. I förarbetena anförs vidare att principen om samtliga aktieägares samtycke ”ger också möjlighet för aktieägarna att hålla stämma helt utan iakttagande av reglerna om kallelse. I praktiken är det mycket vanligt att stämma hålls genom att alla aktieägare skriver under ett protokoll från en *tänkt stämma*.”³⁷

3.2 SAS-principens räckvidd

Den rättsliga räckvidden av SAS-principen är, i enlighet med ovan anförda, de regler som är till skydd för de nuvarande aktieägarna. Med andra ord är det de fakultativa och de enkelt obligatoriska reglerna som omfattas av SAS-principen. Det är därför inte möjligt att, ens med stöd av samtliga aktieägares samtycke, göra avsteg från regler som är ämnade att skydda bolagets borgenärer eller annan tredjeman.³⁸ För de fall då sådana avsteg gjorts drabbas de aktuella besluten alltid av en ovillkorlig nullitet.³⁹ Nerep har betecknat dessa som de enda genuina nullitetsfallen i ABL.⁴⁰

3.3 Vad samtycket ska omfatta

Samtycket som krävs för att åstadkomma ett bindande bolagsstämmobeslut, trots åsidosättandet av de formella skyddsreglerna i 7 kap. ABL, ska omfatta åsidosättandet av skyddsreglerna för aktieägarna. Det råder dock delade meningar inom doktrin huruvida det behöver råda någon materiell enighet rörande beslutsinnehållet som sådant. Det ska påpekas att en distinktion i enlighet med ovan anförda inte är möjlig vid åsidosättandet av de materiella reglerna då beslutet i sak sammanfaller med avvikelserna från ABL.⁴¹

³⁶ 7 kap. 50 § ABL motsvarar 9 kap. 17 § ABL 75, se prop. 2004/05:85 s. 603.

³⁷ Gregow (2001) s. 757 och prop. 2004/05:85 s. 603.

³⁸ Sjöman (2008) s. 268 f.

³⁹ 7kap. 51 § 1 p. ABL, Jmf. Andersson (2004) s. 545. Som påpekar att besluts som dessa i vissa undantagsfall av exempelvis längre tids passivitet kan komma att bli gällande.

⁴⁰ Moberg (2007) s. 301, Nerep (2003) s. 322. Nerep anför att 7 kap. 51 § p. 2-3 ligger inom aktieägarnas dispositionsrätt och därför inte bör ihopblandas med de nullitetsfall som inte ligger inom dispositionsrätten.

⁴¹ Givetvis krävs exempelvis vid åsidosättande av likhetsprincipen att full enighet råder även rörande beslutets materiella innehåll.

För att illustrera detta problem har jag valt att använda ett av Arvidssons exempel: Anta att aktieägarna är överens om att betrakta en sammankomst vid middagsbordet som en bolagsstämma, men att de inte lyckas komma överens om vilka beslut som ska fattas. Är det i situationer som denna då lämpligt att tillämpa ABL:s majoritetsregler för beslutsfattandet, eller bör det krävas att konsensus råder även angående beslutets materiella innehåll?⁴²

3.3.1 Majoritetsregel vid beslutsfattande

Johansson har anfört som argument, för att samtycket behöver omfatta även beslutets materiella innebörd, att den fria debatt i vilken aktieägarna kan påverka beslutsfattandet på bolagsstämman vanligtvis saknas vid de alternativa stämmoförfarandena. Detta kan i sin tur leda till att besluten som fattas avviker från vad som hade kunnat vara fallet om en aktieägare med avvikande inställning fått plädера för sin åsikt vid en ordinär stämma.⁴³ Han påpekar dock att det ovan anförda skälet inte ensamt kan anses besitta sådan tyngd som krävs för att avgöra frågan. En aktieägare som önskar plädера för sin ståndpunkt kan ju helt enkelt underlåta att medverka till beslutsfattandet genom stämma per capsulam och på så vis framtvinga en formenlig bolagsstämma. Slutsatsen, enligt Johansson, är därför att det inte bör krävas att samtycket ska omfatta även beslutets materiella innehåll.⁴⁴

Nerep och Samuelsson har anslutit sig till denna ståndpunkt och anför till exempel att det vid en stämma per capsulam, inte behöver råda enighet över vilka materiella beslut som fattats.⁴⁵ Även Gregow är av denna åsikt men i motsats till övriga anför han att detta bör gälla, inte enbart vid stämma per capsulam utan, vid ”överenskommelser mellan aktieägare på annat sätt än genom bolagsstämma.”⁴⁶ Detta motiveras med att det enbart skulle utgöra ett försvårande hinder för överenskommelser mellan aktieägare om materiell enighet i sak skulle krävas.

3.3.2 Konsensusregel

Arvidsson har i denna fråga påpekat vikten av att uppmärksamma att samtyckesbehörigheten rimligen innebär även en behörighet för aktieägarna att komma överens om att enighet inte krävs för beslutsfattandet genom alternativa förfaranden. Med andra ord är det fullt möjligt att tillämpa antingen en konsensusregel eller majoritetsregeln från ABL. Oklarheter uppstår därför bara i de fall då ett tolkningsförfarande inte kan ge besked om

⁴² Arvidsson (2010 A) s. 275.

⁴³ Johansson (1990) s. 444.

⁴⁴ Johansson (1990) s. 444 f. Det bör beaktas att Johansson endast uttalat sig angående stämma per capsulam och inte rörande alternativa förfaranden generellt.

⁴⁵ Nerep och Samuelsson (2009) s. 383.

⁴⁶ Gregow (2001) s. 757.

vilken enighet aktieägarna avsett ska krävas för beslutets giltighet.⁴⁷ Frågan blir då huruvida det förenklade förfarandet ska utfyllas med en konsensus regel eller en, i enlighet med ABL, majoritetsregel.⁴⁸ Arvidsson menar att rättsläget är ”högst oklart” men att starka skäl talar för att *in dubio* tillämpa en konsensusregel.⁴⁹

Sammanfattningsvis företräder Arvidsson en syn som kan sägas summera vad som rimligen bör utgöra gällande rätt när det gäller frågan om huruvida SAS-principen omfattar även vilka majoritetskrav som ska gälla. Arvidssons uppfattning, att det är endast *in dubio* som frågan vållar problem, går inte heller emot vare sig Nerep och Samuelssons eller Johanssons uppfattning då frågan, vad gäller stämmor per capsulam, besvaras genom ett tolkningsförfarande. Johansson har till exempel inte gjort något generellt uttalande med innebörden att majoritetsregeln alltid ska tillämpas. Istället har han anfört att vid stämma per capsulam får de enskilda aktieägarna ses som erforderligt skyddade genom att denne kan avstå från att medverka till det förenklade förfarandet.⁵⁰ Detta skydd blir, i de situationer då samtycket lämnas på förhand, helt beroende av huruvida samtycket är möjligt att återkalla efter det att det givits. Det finns en möjlighet att samtliga företrädare för åsikten, att aktieägarna är erforderligt skyddade genom sin möjlighet att omöjliggöra för förenklade förfaranden, menar att ett lämnat samtycke är möjligt att återta ända fram till dess att ett bindande stämmobeslut har kommit till stånd.⁵¹ Om en sådan ståndpunkt kan anses ligga i linje med gällande rätt kommer att analyseras mer ingående nedan.

3.3.3 Slutsats avseende beslutsmajoritet vid alternativa förfaranden

För egen del vill jag dock anföra en alternativ lösning på frågan rörande vilka regler som *in dubio* ska tillämpas. Istället för att låta det eventuella skyddet för aktieägarna eller en förlängning av SAS-principen avgöra vilken beslutsmajoritet som ska krävas menar jag att det hela är beroende av hur klassificeringen av de alternativa föränderna ska göras. Med andra ord, om de alternativa förfarandena betraktas som stämmor, om än formlösa sådana, ska även samtliga regler från ABL tillämpas så vida det inte, genom exempelvis en tolkningsoperation, går att utröna en avvikande vilja från aktieägarnas sida.⁵² För de fall stämma föreligger, bör aktieägarna vara

⁴⁷ Arvidsson (2010 A) s. 276.

⁴⁸ Arvidsson (2010 A) s. 276 not 834, i dessa fall handlar det enligt Arvidsson om s.k. aktiebolagsrättslig utfyllning.

⁴⁹ Arvidsson (2010 A) s. 276.

⁵⁰ Johansson (1990) s. 444 f. Som synes blir detta argument endast relevant vid stämma per capsulam, samt övriga varianter av ratihaberingar, där aktieägarna har kännedom om vilka materiella beslut som är ämnade att fattas.

⁵¹ Frågan är, i vart fall enligt uppsatsförfattaren kännedom, inte behandlad i doktrin, jmf. Arvidsson (2010 A) s. 269 not 804. Det är vidare svårt att se någon direkt skillnad på att återta ett lämnat samtycke då missnöje uppstår efter det att beslutet konkretiserats och en vägran att acceptera beslutets materiella innehåll.

⁵² Jag anser i likhet med Arvidsson att aktieägarna, med stöd av SAS-principen, förfogar över vilken beslutsmajoritet som ska krävas.

tvungna att klargöra om några andra regler än de som följer av ABL ska tillämpas. Det är accepterat vad gäller ordinära stämmor att exempelvis avsteg från reglerna om kallelse, dagordning och plats, med stöd av SAS-principen, inte medför att ett konsensuskrav på samtliga beslut som fattas vid den aktuella sammankomsten ska tillämpas.

Att, i enlighet med Arvidssons ståndpunkt, tillämpa en konsensusregel vid de formlösa förfarandena leder till att en mycket komplicerad tolkningsoperation måste genomföras. Arvidsson har själv anfört att det i praktiken inte framstår som möjligt att skilja ett ordinärt förfarande ifrån ett förenklat.⁵³ Jag delar Arvidssons uppfattning om att ett ordinärt förfarande inte går, att på ett meningsfullt sätt, skilja från ett formlöst. Med detta sagt framstår det som olämpligt att argumentera för att *in dubio* tillämpa en konsensusregel vid formlösa förfaranden men inte vid formenliga.

Om de alternativa förfarandena, i enlighet med vad Gregow anfört, betraktas som endast ett stämmolikt förfarande får de analogivis avgöras vilka regler som ska tillämpas.⁵⁴ Som synes blir svaret aningen mer komplicerat i dessa fall. Analogislut måste nämligen göras för samtliga varianter av de alternativa förfarandena. Givet att de alternativa förfarandena endast är att betrakta som stämmoliknande framstår Arvidssons slutsats, att *in dubio* samtycket behöver omfatta även beslutets materiella innehåll, som betydligt mer rimlig. Detta gäller särskilt då en aktieägare endast i ratihabitionsfallen är skyddad av möjligheten att inte medverka till förfarandet.

Huruvida de alternativa förfarandena bör betraktas som stämmor eller ej kommer att utredas mer ingående nedan.

3.4 Rättsverkan av lämnat samtycke

Genom att samtycka till ett alternativt förfarande så mister en aktieägare sin möjlighet att enligt 7 kap. 50 § ABL, med framgång, klandra eller ogiltigförklara ett beslut för att det ej har tillkommit i överensstämmelse med skyddsreglerna för aktieägarna.⁵⁵ Aktieägarnas möjlighet att väcka en klandertalan är givetvis oförändrad i enlighet med principen om att processuella överenskommelser *per se* är ogiltiga i avsaknad av lagstöd.⁵⁶ Med andra ord ska en domstol som har att pröva en klandertalan där samtycke till avsteg från skyddsreglerna givits ogilla talan, inte avvisa den.

Utöver aktieägarna i bolaget har även styrelsen och verkställande direktör i bolaget en rätt, och i vissa situationer en skyldighet, att klandra bolagsstämmobeslut. Denna klanderrätt gäller dock inte för beslut fattade i strid med formföreskrifterna.⁵⁷ Med andra ord kan inte verkställande

⁵³ Arvidsson (2010 A) s. 274 f.

⁵⁴ Gregow (2001) s. 748.

⁵⁵ Johansson (1990) s. 30 ff. Nerep (2003) s. 343 f. Gregow, (2001) s. 757.

⁵⁶ Westberg (2005) s. 355 f. och prop. 2004/05:131 s. 212. Principen om processrättsliga avtals ogiltighet ligger dock vid sidan av denna uppsats.

⁵⁷ Nerep och Samuelsson (2009) s. 370.

direktör eller styrelse hindra aktieägarna från att åstadkomma formlösa förfaranden. Möjligt är att detta följer av kausalitetsprincipen som innebär att endast formella fel vilka haft en reell inverkan på beslutet medför en möjlighet för styrelsen eller verkställande direktör att väcka en talan om klander.

3.5 Rätt adressat för samtycket

För att bindande stämmobeslut ska uppstå med stöd av SAS-principen krävs att samtycket är lämnat till rätt adressat. Gregow har anfört att, samtycke som inte lämnas på bolagsstämma ska lämnas till bolagets ledning. Detta har motiverats med att de är representanter för bolaget samt att de svarar för verkställandet av stämmobeslut. Gregow har dock reserverat sig för att samtycke lämnat till samtliga aktieägare möjligtvis kan godtas.⁵⁸

Arvidsson verkar i stora drag dela Gregows uppfattning i frågan men påpekar att det är bolaget i egenskap av juridisk person som är den rätta adressaten för samtycket. I enlighet med det ställningstagandet menar Arvidsson att det bör krävas att någon som är passivt legitimerad att motta rättshandlingar för bolagets räkning, exempelvis en styrelseledamot.⁵⁹

Lindskog har till viss del ifrågasatt huruvida bolaget verkligen är rätt adressat för samtycket. Lindskog menar istället att det är till beslutsorganet som samtycket ska lämnas. Då det vanligtvis är fråga om bolagsstämmobeslut är rätt adressat de övriga aktieägarna, detta utesluter dock inte att bolaget kan tillskrivas rollen som gestor enligt Lindskog.⁶⁰

3.6 Tidpunkt då samtycke med bindande verkan kan lämnas

Samtycket kan med bindande verkan lämnas av aktieägarna före, på och efter bolagsstämman. Samtycket ska avse att åsidosättande av regler i ABL eller bolagsordningen inte ska påverka ett besluts giltighet.⁶¹ Det finns inget krav på att samtycket ska lämnas uttryckligen utan kan istället lämnas genom konkludenta handlingar.⁶² Det innebär däremot inte att endast en underlåtenhet att protestera mot felet villkorslöst resulterar i samtycke.⁶³ Möjligheterna att genom konkludenta handlingar avge bindande samtycke i enlighet med vad som krävs för SAS-principen kommer att redogöras mer ingående för nedan.

Ett krav för att samtycket ska få bindande verkan är att en regels åsidosättande har aktualiserats innan eller i vart fall i samband med att

⁵⁸ Gregow (2001) s. 750.

⁵⁹ Arvidsson (2010 A) s. 269.

⁶⁰ Lindskog (2011) s. 286.

⁶¹ Nerep (2003) s. 344.

⁶² Lindskog (1995), s. 90.

⁶³ Nial (1934) s. 55 f.

samtycket lämnas. Samtycke som lämnas i efterhand är i de situationerna att förstå som en ratihabering av det fattade beslutet.⁶⁴ Det är i enlighet med detta resonemang inte möjligt för aktieägare att lämna ett generellt samtycke till att en viss typ av fel inte ska medföra att ett beslut är klanderbart.⁶⁵ För att åstadkomma en sådan ordning krävs att regeln ryms inom den så kallade *bolagsordningsfriheten*, alltså en bestämmelse som med bindande verkan kan skrivas in i bolagsordningen.⁶⁶

3.7 Möjligheten att återkalla ett lämnat samtycke

Frågan om, och i så fall vid vilken tidpunkt, en aktieägare kan återta ett tidigare lämnat samtycke, är i doktrin relativt sparsamt behandlad. Det verkar dock råda en principiell enighet om att samtycke inte är möjligt att återta vad gäller redan fattade beslut.⁶⁷

För diskussionen kring möjligheten att återta lämnat samtycke är det lämpligt att utgå från det ovan angivna exemplet⁶⁸ rörande stämma kring middagsbordet. Frågan blir om en part kan återkalla sitt tidigare lämnade samtycke för de fall beslutsinnehållet, enligt honom, inte är önskvärt.

3.7.1 Obegränsad återkallelserätt till dess att beslut fattats

Lindskog utgår från innebörden av ett aktieägarsamtycke och anför att det är att jämställa med avgiven röst på bolagsstämma. Då en bolagsstämma aldrig är bunden av tidigare stämmas beslut blir slutsatsen, enligt Lindskog, att samtycket kan återkallas när som helst så länge de inte avser redan fattade beslut.⁶⁹ Visst stöd för denna uppfattning återfinns även i förarbetena till ABL.⁷⁰ Som synes leder Lindskogs uppfattning till att något beslutsfattande *vid middagsbordet* inte kan komma till stånd om en av parterna återtar sitt tidigare lämnade samtycke innan det att beslutet är fattat. I praktiken leder detta till att beslutfattande vid exempelvis aktieägarmöten i princip kommer kräva konsensus även vad gäller beslutsinnehållet.⁷¹

3.7.2 Till viss del begränsad återkallelserätt

Det kan emellertid vara påkallat att till viss del ifrågasätta, eller i vart fall undersöka, den ovan anförda uppfattningen. I förarbetena till ABL uttalas de att en aktieägare kan gå med på en i bolagsordningen inte angiven

⁶⁴ Arvidsson (2010 A) s. 268 och Taxell (1983) s. 34.

⁶⁵ Gregow (2001) s. 757. Jmf. Arvidsson (2010 A) s. 244 f.

⁶⁶ Arvidsson (2010 A) s. 241.

⁶⁷ Arvidsson (2010 A) s. 269 och Lindskog (2011) s. 286 not 88.

⁶⁸ Se det i stycke 3.3 anförda exemplet.

⁶⁹ Lindskog (2011) s. 286.

⁷⁰ Prop. 2004/05:85 s. 603.

⁷¹ Ett samtycke kan annars återkallas under ett pågående förfarande.

kallelsemetod, låt vara att ett sådant medgivande bör kunna återkallas fram till dess att kallelse faktiskt skett.⁷² Min tolkning av nämnda förarbetsuttalande är att möjligheten till återkallelse av lämnat samtycke, till i det aktuella fallet alternativkallelse, upphör då någon kallelse skett. Slutsatsen blir att en aktieägare som på förhand medger att en kallelse sker på ett, vad gäller bolagsordningen, avvikande vis inte kan återta detta samtycke efter det att aktieägaren tagit del av den alternativa kallelsen. Det bör dock uppmärksammas att rättsläget är högst oklart i denna fråga. Johansson har rörande amerikansk rätt anfört att ”a shareholder who attends a meeting despite his lack of proper notice may lose standing to challenge the meeting”.⁷³ Huruvida det samma kan antas gälla enligt svensk rätt samt om uttalandet inte egentligen är att betrakta som ett uttryck för kausalitetsprincipen är dock frågor som lämnas obesvarade.⁷⁴

3.8 Kausalitetsprincipen

Liknande uttalanden, som det av Johansson anförda rörande amerikansk rätt, återfinns även vad gäller svensk rätt inom ramen för den så kallade kausalitetsprincipen. Principen innebär i korthet att formella fel avseende exempelvis kallelse inte gör bolagsstämmobeslutet ogiltigt om det är tydligt att felet inte inverkat på beslutet.⁷⁵ Gränsen för vad som ska anses ha *inverkat på beslutet* har debatterats i doktrin. Numera verkar det som att den förhärskande åsikten är att principen inte omfattar uppsåtliga fel. Stattin påpekar att en omvänd slutsats och en allt för extensiv tolkning av kausalitetsprincipen strider mot associationsrättens grundläggande princip om att samtliga bolagsmän ska beredas möjlighet att delta i beslutsprocessen.⁷⁶ Vidare strider det även mot likhetsgrundsatsen att medvetet endast kalla majoritetsägarna. Johansson anför även att om en aktieägare är i betydande minoritet är det möjligt att aktieägarens argumentation framstår som övertygande och på så vis påverkar beslutet. Werlauff har, beträffande dansk rätt, anfört att det bör anses råda en presumtion, vid utebliven kallelse, för att felet inverkat på stämmans beslut.⁷⁷ Liknande uttalanden har gjorts av Taxell, som grundat sitt ställningstagande i möjligheten för aktieägaren att utöva sin aktierätt genom att argumentera för sin sak på stämman.⁷⁸

Huruvida kausalitetsprincipen ska vara möjlig att överhuvudtaget tillämpa vid alternativa förfaranden är enligt gällande rätt högst oklart. Möjligen blir

⁷² Prop. 2004/05:85 s. 603.

⁷³ Johansson (1990) s. 32. Det bör noteras att ”standing” ska förstås så som talerätt. Till skillnad från vad som gäller i Sverige blir det alltså tal om att avvisa ett mål då bindande samtycke förelegat.

⁷⁴ Att göra talerätten beroende av berörda aktieägares närvaro ligger möjligtvis närmre kausalitetsprincipen då inget i anförda citat talar för ett samtycke till utebliven kallelse föreligger hos aktieägaren.

⁷⁵ Prop. 1975:103 s. 401, Nerep (2003) s. 352, Johansson (1990) s. 37 f., och SWN (1966) s. 353.

⁷⁶ Stattin (2008) s. 123 f.

⁷⁷ Johansson (1990) s. 41 och Werlauff (1983) s. 40.

⁷⁸ Taxell (1959) s. 74 f.

problematiken beroende av huruvida det alternativa förfarandet klassificeras så som bolagsstämma eller ej. Även för de fall kausalitetsprincipen *de facto* bedöms omfatta även alternativa förfaranden bör tillämpningen i praktiken bli relativt begränsad. Exempelvis bör det inte, för de fall underlåtelser att kalla skett uppsåtliga, under några omständigheter vara möjligt att med framgång hävda att kausalitetsprincipen ska medföra att klandertalan ska ogillas.⁷⁹ Ytterligare en viktig begränsning är att kausalitetsprincipen, till skillnad från SAS-principen, endast omfattar formella och inte materiella skyddsregler.⁸⁰

Slutsatsen av ovan anförda bör rimligen bli att kausalitetsprincipen inte enkom bereder aktieägarna möjligheten att göra uppsåtliga avsteg från de formella reglerna i ABL. Vad gäller de materiella reglerna av enkelt obligatoriskt slag krävs att samtliga aktieägares samtycke omfattar även beslutets materiella innehåll. För de fall att samtycket saknas från någon aktieägare är det givetvis inte möjligt att tillämpa kausalitetsprincipen för att ogilla en eventuell klandertalan.

Det ska vidare påpekas att kausalitetsprincipen blir omöjlig att tillämpa om ett krav på att samtycket från aktieägarna ska omfatta även beslutets materiella innehåll uppställs. Rättsläget rörande kausalitetsprincipen avseende alternativa förfaranden är att betrakta som mycket oklart. I likhet med många av de övriga frågorna beträffande dessa förfaranden blir det beroende av klassificeringen av förfarandena. Principens tillämpning vad gäller alternativa förfaranden bör dock inte i alla sammanhang uteslutas.

3.9 Upprättandet av stämmoprotokoll

I ABL uppställs ett krav på att ordföranden tillser så att protokoll förs vid stämman.⁸¹ Vidare anger även lagen i grova drag vilken information som nedtecknas i protokollet samt hur, och av vem, det ska signeras samt justeras. Frågan blir då hur ett, på en bolagsstämma, beslut påverkas utav avsaknaden av stämmoprotokoll?

Reglerna rörande stämmoprotokoll i ABL är enbart att förstå som ordningsföreskrifter. För de fall inte lagen uttryckligen kräver registrering för beslutets rättsverkan utgör bristen på stämmoprotokoll inte att något beslut inte har fattats.⁸² Inte heller beslutstidpunkten påverkas av tidpunkten för upprättandet av ett protokoll. Detta innebär i princip att upprättandet av ett stämmoprotokoll inte har någon konstituerande verkan, varken för en bolagsstämma eller för beslut fattade på sådan. Istället ska protokollet

⁷⁹ Svernlöv (2008) s. 404, AJS (2011) 7:50.2. Jmf. Nerep (2003) s. 357 som verkar vara av en annan åsikt.

⁸⁰ Då avsteg från de materiella skyddsreglerna kräver samtliga aktieägares samtycke medför givetvis det faktum att en aktieägares samtycke saknas att kausalitet mellan felet och utgången av beslutet föreligger.

⁸¹ 7 kap. 48 § ABL.

⁸² Nerep och Samuelsson (2009) s. 369.

betraktas som ett, av potentiellt flera, bevis för vad som beslutats på stämman.⁸³

3.9.1 Protokoll och alternativa förfaranden

I enlighet med ovan anförda framgår det att ett protokoll, vid en ordinär bolagsstämma, endast har bevisverkan för vilka beslut som har fattats. Frågan blir då om denna huvudregel gäller även vid per capsulam och andra alternativa stämmoförfaranden. Nial har argumenterat för att upprättandet av ett stämmoprotokoll utgör ett krav för att universalbeslut ska få samma rättsverkningar som bolagsstämmobeslut.⁸⁴ Stattin verkar dela Nials uppfattning om att protokollet bör vara en förutsättning för att bundenhet för bolaget ska uppstå. Som stöd för denna ståndpunkt talar enligt Stattin såväl ändamålsskäl som systematiska skäl. Ändamålsskälerna består, något förkortat, i stora drag av det som Nial anført rörande tidpunkten från vilken klanderpreskriptionen börjar löpa. Som ytterligare ändamålsskäl påpekas svårigheterna med att utröna vad som faktiskt har beslutats för de fall att inget protokoll finns. De systematiska skälerna består i stora drag av den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen. Stattin menar att om inte aktieägaravtal binder bolaget bör inte heller andra typer av överenskommelser mellan samtliga aktieägare få sådan verkan.⁸⁵

Stattins skäl för att protokoll ska krävas för beslutets giltighet blir svåra att förstå då det tidigare i samma avhandling anförts att stämma per capsulam är att betrakta som en regelrätt stämma.⁸⁶ Innebörden bör i sådana fall bli att även vid en ordinär stämma är protokollet att betrakta som en förutsättning för ett besluts existens.⁸⁷ Inte heller den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen utgör något övertygande argument för protokollets konstitutiva verkan. Att bolaget inte binds av avtal mellan aktieägarna bör inte sammanblandas med aktieägarnas, i enlighet med SAS-principen, möjlighet att förfoga över stämmobegreppet.⁸⁸

I Finland, där möjligheten för aktieägarna att åstadkomma förenklade förfaranden kodifierats, framgår det däremot uttryckligen att protokoll ska upprättas för att beslutet ska få samma rättsverkningar som ett bolagsstämmobeslut.⁸⁹ Det framgår däremot av förarbetena att tidigare praxis rörande aktieägarnas möjlighet att samfällt åsidosätta regler för bolagsstämman är oförändrad.⁹⁰ Slutsatsen verkar därför vara den att ett protokoll kan upprättas långt efter det att själva beslutet fattats.

⁸³ Johansson (1990) s. 436 f.

⁸⁴ Nial (1948) s. 81, Johansson (2001) s. 180 och Gregow (2001) s. 760.

⁸⁵ Stattin (2008) s. 123 f.

⁸⁶ Stattin (2008) s. 122.

⁸⁷ Jmf. Johansson (1990) s. 437 som menar att det motsatta, att protokollet endast tillmäts bevisverkan, är att betrakta som gällande rätt i Sverige, Danmark, Finland och Norge. Se även Nerep och Samuelsson (2009) s. 502.

⁸⁸ Arvidsson (2011 B) s. 12 not 17.

⁸⁹ Finska aktiebolagslagen 5 kap. 1 § 2st.

⁹⁰ RP 109/205 rd s. 66.

Det faktum att inget hindrar aktieägarna från att i efterhand upprätta ett protokoll tyder på att beslutet i sig faktiskt besitter självständig rättskraft, i vart fall fram tills det eventuella upprättandet av ett protokoll.⁹¹ Lindskog anför, i enlighet med detta resonemang, att protokollet aldrig har någon konstitutiv betydelse.⁹² Så vitt jag kan bedöma är detta den uppfattning som vunnit bredast acceptans, inom doktrin.⁹³

Det ska vidare påpekas att möjligheten att åstadkomma till fullo formlösa bolagsstämmobeslut så kallade universalbeslut hade framstått som obefintlig, för de fall protokollet skulle komma att krävas för ett besluts giltighet. Detta kommer att behandlas mer ingående nedan, men de kan redan nu sägas att det verkar vara dessa argument som ligger till grund för ståndpunkten att universalbeslut inte bör erkännas i svensk rätt.⁹⁴

3.9.2 Slutsats avseende protokollets konstitutiva verkan

Det råder i princip enighet inom doktrin att svensk rätt betraktar protokollet från en stämma som ett, om än ett starkt sådant, bevismedel och protokollet i sig medför inte som huvudregel några direkta rättsverkningar.⁹⁵ HD har även tillåtit part att föra bevisning om att stämman fattat visst beslut, vilket inte framgick tydligt från protokollet.⁹⁶ Detsamma, att ett protokolls verkan inskränks till det bevismässiga planet, gäller enligt Johansson i Finland, Danmark och Norge.⁹⁷

Uppfattningen att ett protokoll i vissa fall ska ha en avgörande inverkan på giltigheten av beslut är delvis beroende av att en klassificering av alternativa förfaranden är möjlig att genomföra. I de fall ett alternativt förfarande är att betrakta så som en bolagsstämma bör reglerna kring protokollföreläggning tillämpas på de sätt som följer av ABL. Då inte protokollet besitter någon konstitutiv verkan vid ordinära förfaranden bör det inte heller tillmätas sådan verkan vid alternativa förfaranden.

I praktiken framstår det som att ett stämmoprotokoll, ur bevissynpunkt, alltid bör upprättas. Möjligheterna att förlita sig på att samtliga aktieägare, med bindande verkan, eftergivit sin klanderrätt framstår som små.⁹⁸ Det ska dock inte uppfattas som någon omöjlighet att bevisa att samtliga aktieägare samtyckt och i exempelvis enmansaktiebolag bör denna problematik inte aktualiseras.⁹⁹ Lindskog menar istället att det i praktiken är vanligt

⁹¹ Nerep och Samuelsson (2009) s. 370.

⁹² Lindskog (1995) s. 91, not 51.

⁹³ Gregow (2001) s. 761 och Nerep och Samuelsson (2009) s. 383 och 277 f.

⁹⁴ Se avsnitt 4.4.

⁹⁵ Johansson (1990) s. 437 f. och Nial (1934) s. 59.

⁹⁶ NJA 1990 s. 286.

⁹⁷ Johansson (1990) s. 437.

⁹⁸ Nial (1934) s. 110 not 196, anför att domstolens motivering i NJA 1932 s. 271 tyder på att "en aktieägares samtycke till ett beslut betaga honom rätten att klandra det".

⁹⁹ Jmf. SWN (1966) s. 23 f. som anför att, då olika aktieägarintressen inom bolaget saknas bör samtliga minoritetsskyddsregler kunna efterges.

förekommande att bolagsstämmobeslut framgår indirekt, genom exempelvis rättshandlande i och för bolaget av den enda aktieägaren.¹⁰⁰

3.10 Sammanfattning av SAS-principen

Slutsatsen av detta avsnitt är SAS-principen gör det möjligt för aktieägarna att hålla bolagsstämmor helt formlöst utan att förfarandet för den sakens skull ska bedömas något annat än en ordinär bolagsstämma. I likhet med Arvidsson anser jag att det i praktiken är omöjligt att, på något meningsfullt sätt, avgränsa ordinära förfaranden från alternativa sådana.¹⁰¹

Utöver de praktiska skälen bör bestämmelsen i 7 kap. 1 § ABL betraktas som en begränsning för hur aktieägarna kan utöva sin rätt att besluta i bolagets angelägenheter. Att aktieägarna endast kan utöva sin beslutsrätt vid en bolagsstämma medför att det krävs att ett förfarande betraktas som en bolagsstämma för att ett giltigt beslut ska uppstå.¹⁰² Jag delar i detta till fullo Arvidssons slutsats att alternativa förfaranden är att betrakta som regelrätta stämmor. Dock vill jag ifrågasätta hur pass lämpligt det är att behålla distinktionen mellan formlösa och formenliga förfaranden.¹⁰³ Det problematiska i en sådan ståndpunkt ställs på sin spets då det enligt Arvidsson ska råda olika regler för formenliga och formlösa bolagsstämmor.¹⁰⁴ Hur denna nödvändiga distinktion i praktiken ska göras sägs det däremot inte något om.

Min slutsats är att ingen distinktion överhuvudtaget bör göras mellan varken ordinära, förenklade, formenliga eller formlösa förfaranden. Då aktieägarna, med stöd av SAS-principen, förfogar över stämmobegreppet medför deras samtycke att ett förfarande som annars inte varit att betrakta som en stämma övergår till att *de jure* vara en sådan. Gränsen för samtyckesbehörigheten går alltså vid de absolut obligatoriska reglerna och brott mot dessa är alltid att betrakta som en aktiebolagsrättslig nullitet. Med andra ord blir ett beslut i strid med borgenärsskyddet i 17 kap. ABL inte mer gällande för att samtliga aktieägare stått bakom det. Till ytterligare stöd för slutsatsen att någon distinktion ej bör upprätthållas kan de praktiska gränsdragningssvårigheterna anföras. Ingen doktrinförfattare har på ett godtagbart sätt redogjort för hur en bolagsstämma *de jure* skulle kunna avgränsas.

En ordning där ingen distinktion mellan de olika förfarandena upprätthålls ger även svar på hur frågorna rörande beslutsmajoritet och återkallelse av lämnat samtycke ska lösas. Givetvis omfattar samtyckesbehörigheten även

¹⁰⁰ Lindskog (1995) s. 91.

¹⁰¹ Arvidsson (2010 A) s. 274 f.

¹⁰² Jmf. Stattin (2008) s. 124 f. Stattin har dock valt upprätthålla en distinktion mellan protokollförda och icke-protokollförda förfaranden, vilket framstår som högst problematiskt då ratihabering alltså är möjligt.

¹⁰³ Arvidsson (2010 A) s. 274.

¹⁰⁴ Arvidsson (2010 A) s. 282.

dessa frågor, men *in dubio* ska de avgöras enligt reglerna för bolagsstämma i ABL.

4 Alternativa förfaranden

4.1 Inledning

Termen alternativa förfaranden används i denna uppsats som beteckning på samtliga förfaranden där något avsteg från ett formkrav i 7 kap. ABL gjorts med stöd av SAS-principen. Inom begreppet alternativa förfaranden ryms såväl förenklade förfaranden som universalbeslut. Dessa skiljs, främst av pedagogiska skäl, från varandra genom att de förenklade förfarandena är förfaranden där någon protokollhandling upprättats. För att ett förfarande ska betraktas som förenklat, istället för universalbeslut, krävs dock en subjektiv önskan om att den skriftligt upprättade handlingen ska fungera som bevis avseende ett gemensamt fattat beslut.¹⁰⁵

4.2 Förenklade förfaranden

4.2.1 Per capsulam

4.2.1.1 Inledning

Beslut som fattas per capsulam genomförs i princip genom cirkuleringen av ett, på förhand upprättat, protokoll som signeras av samtliga aktieägare. Beslutsfattande via ett förfarande som detta är vanligt och accepterat enligt svensk rätt.¹⁰⁶ Diskussion har istället förts kring huruvida ett sådant förfarande utgör en stämma eller om det endast är beslutet i sig som får samma rättsverkningar som ett stämmobeslut.¹⁰⁷ Bedömningen blir avgörande för om reglerna i ABL ska tillämpas direkt eller analogivis.

4.2.1.2 Per capsulam och stämmobegreppet

I doktrin har Gregow företrätt åsikten att en stämma per capsulam utgör ett allt för stort avsteg från det förfarande som i ABL beskrivs som en bolagsstämma, och att det därför inte heller kan betraktas som en sådan.¹⁰⁸ Som en konsekvens av sitt ställningstagande har Gregow därför argumenterat för att reglerna för bolagsstämma ska tillämpas analogivis så långt det är möjligt och lämpligt. Konsekvensen av att inte betrakta förfaranden per capsulam som regelrätta stämmor medför stora gränsdragningsproblem. Exempelvis kan de ifrågasättas vid vilket tillfälle en ordinär stämma övergår till ett alternativt förfarande. Som ett tänkbart alternativ framstår möjligheten att betrakta alla förfaranden som, med stöd av SAS-principen, avviker från ABL som *endast* stämmoliknande

¹⁰⁵ Jmf. Aktieägaravtalet som, i de fall de kan räknas som ett bolagsstämmobeslut, betraktas som universalbeslut trots att skriftlighet vanligtvis föreligger.

¹⁰⁶ Stattin (2008) s. 119, Johansson (1990) s. 441 f., Skog (2006) s. 180, Johansson (2001) s. 179 f., Nerep och Samuelsson (2009) s. 369, prop. 1975:103 s. 401 och SOU 2009:34 s. 209.

¹⁰⁷ Gregow (2001) s. 757.

¹⁰⁸ Gregow (2001) s. 753.

förfaranden. Så långt vill dock inte Gregow gå utan menar att det endast är vid extrema avvikelser som den rättsföljden kommer ifråga.¹⁰⁹ Det saknas dock ett konkret förslag på hur en meningsfull gränsdragning i praktiken ska genomföras.

Stattin och Lindskog har intagit en motsatt ståndpunkt och menar att det normala fallet, att bolagsstämmor vanligtvis hålls på en plats som följer av ABL alternativt bolagsordningen inte ska tolkas som att avvikelse aldrig kan göras. I likhet med övriga, för aktieägarna uppställda, skyddsregler kan även reglerna avseende tid och rum för bolagsstämman frångås med samtliga aktieägares samtycke. Att dessa regler frångås innebär inte att förfarandet i fråga blir att betrakta som något annat än en bolagsstämma.¹¹⁰

Arvidsson har anfört, till stöd för Stattins och Lindskogs ståndpunkt, att bestämmelsen i 7 kap. 1 § ABL bör ses som en reststriktion i hur aktieägarna kan utöva sin rätt att besluta i bolagets angelägenheter. Innebörden av en sådan tolkning av bestämmelsen blir att endast de beslutsprocesser som är att betrakta som bolagsstämmor medför bindande stämmobeslut.¹¹¹ Alternativet vore, enligt Arvidsson, att betrakta bestämmelsen som en ren beskrivning av hur lagens regler är uppbyggda, men bestämmelsen ger i sådana fall inte uttryck för någon rättsnorm.¹¹²

Stattin menar vidare att det inte finns någon principiell skillnad mellan att samtycka till att kallelsereglerna efterges och att bolagsstämma hålls utan att sammanträde föreligger.¹¹³ Det är viktigt att beakta att Stattins slutsats endast gäller för per capsulam och inte för samtliga alternativa förfaranden. Särskilt är det dokumentationen av beslutet som till stor del liknar den från ett ordinärt förfarande, vilket möjliggör för bestämmandet av när klanderpreskriptionen börjar löpa.¹¹⁴ Slutsatsen blir, enligt Stattin, att ett formlöst förfarande antingen har så stora likheter med en bolagsstämma att det är att jämföra med sådan eller inte har det och bindande stämmobeslut kan i så fall inte uppkomma. Om likheterna med en bolagsstämma inte föreligger, alternativt är för små, är förfarandet inte att jämföra med en bolagsstämma och beslut fattade vid sådan blir då ej heller bindande för bolaget.¹¹⁵

Bedömningen av andra formlösa överenskommelser mellan aktieägare kommer att behandlas mer utförligt nedan men Stattins kortfattade

¹⁰⁹ Gregow (2001) s. 748. Jmf. Moberg (2007) s. 302 f.

¹¹⁰ Stattin (2008) s. 122 och Lindskog (1995) s. 90 f.

¹¹¹ Detta ställningstagande medför troligtvis att en bolagsstämma alltid måste tolkas in vid åsidosättandet av minoritetsskyddsregler.

¹¹² Arvidsson (2010 A) s. 274. Jmf. prop. 2004/5:105 s. 18:1 som dock ger visst stöd för uppfattningen om att aktieägarna samfällt, utanför bolagsstämman, kan utöva sin beslutanderätt.

¹¹³ Stattin (2008) s. 119 och Gregow (2001) s. 757.

¹¹⁴ Stattin (2008) s. 124. Jmf. Nial (1934) s. 54 och 108 som framfört liknande argument rörande svårigheterna att fastställa när exempelvis klanderpreskription kan aktualiseras.

¹¹⁵ Stattin (2008) s. 124.

konstaterande innebär att dessa ska bedömas från fall till fall beroende på likheterna till ordinära förfaranden.¹¹⁶

4.2.1.3 Slutsats avseende stämma per capsulam

Enligt min mening är det Stattins tolkning, vad gäller stämma per capsulam, som bäst överensstämmer med gällande rätt, särskilt med hänsyn till rättsutvecklingen sedan de båda arbetenas publicering. I förarbetena till ABL uttalas exempelvis att aktieägarna har möjligheten att, via per capsulam ”hålla *stämma* [min kursivering] helt utan iakttagande av reglerna om kallelse”.¹¹⁷ Huruvida ordvalet ”hålla stämma” utgör en medveten distinktion från ”åstadkommandet av bindande bolagsstämmobeslut” framgår inte.

Det är vidare svårt att finna ett distinkt stöd för att eftergivandet av någon särskild regel medför att en stämma aldrig har förelegat, särskilt då beslutet likväl ska betraktas som ett bolagsstämmobeslut.

4.2.2 Aktieägarmöten

4.2.2.1 Inledning

Beslutsfattande vid aktieägarmöten går i princip till på så sätt att aktieägare samlas och fattar beslut som senare protokollförs.¹¹⁸ Det ska påpekas att denna uppsats begränsas till de aktieägarmöten då samtliga aktieägare antingen deltar i mötena eller på annat vis lämnat sitt samtycke till att sådant genomförs. Det protokoll som vanligtvis upprättas för att de fattade besluten vid ett aktieägarmöte tydligt ska framgå, kan i praktiken många gånger likna ett per capsulam-dokument. Skillnaden är istället vid vilken tidpunkt ett beslut är att betrakta som fattat. Jämför med per capsulam, där ett beslutsförslag undertecknas, fattas besluten vid aktieägarmötena när enigheten uppstår, även om protokoll upprättas senare.

4.2.2.2 Aktieägarmöten och stämmobegreppet

Beslutsfattande vid aktieägarmöten är i många avseenden väldigt lika förfaranden per capsulam. Då det saknas en legaldefinition av de båda begreppen uppstår många gånger svårigheter att särskilja dem. Det har även, inom doktrin, anförts att skäl i princip saknas för att upprätthålla en distinktion mellan förfarandena.¹¹⁹ I denna uppsats skiljs förfarande åt genom beslutsprocessen som sådan. Till beslutsfattande genom aktieägarmöten räknas de beslut som fattas vid möte mellan aktieägarna för att sedan protokollföras. Enligt denna terminologi blir stämma per capsulam närmast att betrakta som efterhandsgodkännande av ett beslutsförslag. Likväl är många av de argument som använts för att kategorisera beslutsfattande vid aktieägarmöten som antingen regelrätta stämmor eller ej det samma vare sig det rör sig om per capsulam eller aktieägarmöten. Så

¹¹⁶ Stattin (2008) s. 124 och Arvidsson (2010 A) s. 274 f.

¹¹⁷ Prop. 2004/05:85 s. 603.

¹¹⁸ Gregow (2001) s. 743.

¹¹⁹ Stattin (2008) s. 123 f.

långt som möjligt ska upprepningar av föregående stycke undvikas och istället ligger fokus på skillnaderna mellan de olika förfarandena.

Det är egentligen först i aktieägarmötesfallen som problematiken om möjligheterna för en aktieägare att återta ett lämnat samtycke aktualiseras.¹²⁰ Vid per capsulam lämnas ju i princip samtycket samtidigt som beslutet fattats varför även diskussionen om huruvida enighet ska råda vad gäller beslutets materiella innehåll blir av ringa betydelse.¹²¹

Gregow har anfört att vid beslutsfattande vid aktieägarmöten föreligger så pass stora avvikelser från ett ordinärt stämmoförfarande enligt ABL att det inte kan röra sig om en regelrätt stämma.¹²² Att stora avvikelser föreligger, i vart fall jämfört med en ordinär stämma, är klart, frågan är dock om det är möjligt att fastställa vad som ska konstituera en stämma.

Stattin har valt att, i likhet med vad som gäller för per capsulam, betrakta beslutsfattande vid aktieägarmöten som ordinära förfaranden. Stattin påpekar att protokollhandlingarna i sådana förenklade förfaranden innehåller så många drag av ordinära stämmor att de bör bedömas som sådana.¹²³ Det bör noteras att Stattin till skillnad från Gregow inte är beredd att acceptera att något som inte utgör en bolagsstämma ska kunna ge upphov till bolagsstämmobeslut som binder bolaget. Med andra ord framstår det som att protokollet, enligt Stattins synsätt, är det som avgör vad som utgör en bolagsstämma.¹²⁴ Det är svårt att bedöma huruvida Stattin anser att vari orsaken till underlåtenheten att föra protokoll ligger kan ha betydelse eller ej. Exempelvis är det svårt att se att ett aktieägarmöte, omfattandes samtliga aktieägare, som fattar ett beslut enhälligt utgör en nullitet för de fall att protokollföraren av misstag underlåter att upprätta *stämmohandlingar*.

Arvidsson har anfört att aktieägarmöten, och andra alternativa förfaranden, bör betraktas som regelrätta bolagsstämmor, om än formlösa sådana. Inte minst systematiska skäl talar för en sådan ordning. En direkt tillämpning av ABL leder till att många oklarheter om vilka regler som ska tillämpas undanröjs och exempelvis klanderinstitutet tillämpas i sin helhet.¹²⁵ Arvidsson anför även att vissa uttalanden i förarbetena till ABL verkar tala för att aktieägarmöten bör betraktas som stämmor.¹²⁶

Slutsatsen av ovan anförda är att det för närvarande verkar råda ett starkt stöd inom doktrin, och till viss del även i förarbetena, för att aktieägarmöten ska betraktas som ordinära stämmor.¹²⁷ Det råder även i princip konsensus

¹²⁰ Se avsnitt 3.7.

¹²¹ Se avsnitt 3.3.

¹²² Gregow (2001) s. 753 f.

¹²³ Stattin (2008) s. 123.

¹²⁴ Stattin (2008) s. 123 f.

¹²⁵ Arvidsson (2010 A) s. 275.

¹²⁶ Prop. 2004/05:85 s. 202 och 603.

¹²⁷ Arvidsson (2010 A) s. 275, Stattin (2008) s. 123 och Lindskog (1995) s. 91.

inom doktrin och förarbeten att ett beslut fattat vid ett aktieägarmöte får samma rättsverkningar som ett annars oantastligt stämmobeslut.¹²⁸

4.3 Universalbeslut

4.3.1 Inledning

Innebörden av att inte betrakta stämmoprotokollet som en nödvändighet för ett besluts giltighet möjliggör för aktieägare att åstadkomma bolagsstämmobeslut som till sin natur är helt formlösa.¹²⁹ Sådana formlösa bolagsstämmobeslut är vanligt förekommande i enmansbolag. I praktiken framgår bolagsstämmobeslut ofta endast indirekt genom den enda aktieägarens rättshandlande för, och i, bolaget.¹³⁰ Accepterandet av en sådan ordning ligger, i all väsentlighet, i linje med grundläggande principer inom aktiebolagsrätten.¹³¹ Hur universalbeslut uppkommer, dess rättsverkan och hur de ska klassificeras kommer att redogöras för nedan.

4.3.2 Rättsverkan av universalbeslut

Det råder en förhållandevis stor oenighet inom doktrin om vilken rättsverkan som universalbeslut ska tillmätas. De olika åsikterna kan delas in under två tydliga ställningstaganden. Det ena ställningstagandet anför att universalbeslut ska tillmätas samma rättsverkningar som ordinära bolagsstämmobeslut.¹³² Alternativet är att eventuella beslut betraktas som nulliteter, med andra ord icke-beslut och ingen aktiebolagsrättslig verkan tillmäts besluten i fråga.¹³³ Denna diskussion knyter i stora delar an till frågan huruvida protokollet har konstitutiv verkan eller ej. Dessa frågor är till stor del behandlade ovan.

Nial har ställt sig skeptisk till universalbeslut och framfört att det leder till en minskad klarhet om vilka beslut som blivit fattade och från vilken tid klanderfrister och dylikt löper.¹³⁴ Ett sådant ställningstagande framstår som pragmatiskt men enligt min mening är det, i detta sammanhang, inte korrekt. På samma sätt som att avtalsinnehållet i muntliga avtal ofta är svårt att med säkerhet fastställa, på samma sätt bör det förhålla sig med universalbeslut.

Stattin har anförts att upprättandet av ett protokoll bör betraktas som en förutsättning för att en överenskommelse mellan aktieägare ska kunna

¹²⁸ Se bl.a. Gregow (2001) s. 752, SOU 1992:83 s. 366, SWN (1966) s. 337, Lindskog (1995) s. 90 f. och prop. 2004/05:85 s. 603.

¹²⁹ Nerep och Samuelsson (2009) s. 383 och SOU 2001:1 s. 356, där det uttalas att beslut om värdeöverföring kan fattas av samtliga aktieägare alternativt bolagsstämman.

¹³⁰ Lindskog (1995) s. 91.

¹³¹ Andersson (2005) s. 241 och Lindskog (1995) s. 90 f.

¹³² Lindskog (1995) s. 90 f. och Gregow (2001) s. 761.

¹³³ Nial (1934) s. 49 ff. Jmf. Stattin (2008) s. 123 f. som påpekar att obligationsrättsliga verkningar alltså kan bli aktuella.

¹³⁴ Nial (1934) s. 54 och 108, i vart fall menar han på att det bör krävas skriftlighet för att acceptera alternativa stämmoförfaranden.

utgöra ett giltigt stämmobeslut.¹³⁵ Resultatet av ett sådant ställningstagande blir att universalbeslut sannolikt inte medför någon bundenhet för bolaget. Stattins slutsats, vad gäller formlösa förfaranden, är att ett förfarande antingen i så stor del överensstämmer med ordinära förfaranden att de ska betraktas som sådant, eller så gör det inte det och utgör i de fallen en nullitet.¹³⁶ Givet denna slutsats förstår jag det som att Stattin anser att ett förenklat förfarande där protokoll inte förts aldrig kan uppvisa sådana likheter med en ordinär stämma att det ska betraktas som sådan.

Det är dock rimligt att ifrågasätta huruvida det överhuvudtaget är möjligt att definiera en ordinär stämma, mot vilken alternativa förfaranden sedan kan bedömas för att bestämma det aktuella beslutets rättsverkan. Arvidsson har påpekat att ingenting sägs i ABL om bolagsstämmans konstitutiva normer. ABL tillhandahåller med andra ord inte några argument för att aktieägarna inte, genom SAS-principen, förfogar över bolagsstämmobegreppet.¹³⁷

Det framstår även som att det, rent systematiskt, blir svårt att motivera att protokollets inverkan bedöms olika beroende på om det rör sig om ett alternativt eller ordinärt förfarande.¹³⁸ Detta gäller särskilt vid beaktandet av den enighet om att betrakta, i vart fall, förenklade förfaranden som regelrätta bolagsstämmor.¹³⁹

Lindskog verkar, i likhet med Arvidsson, anse att universalbeslut vare sig de är protokollförda eller ej besitter samma rättsverkningar som ordinära stämmobeslut.¹⁴⁰ Det ska påpekas att rättsläget är tämligen oklart vad gäller eventuella gränsdragningar, men i stort är det såvitt jag kan bedöma Lindskogs uppfattning som har fått störst genomslag i övrig doktrin.

En annan fråga är huruvida ett accepterande av universalstämmor kan medföra ett avsteg från den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen.¹⁴¹ Det framstår dock som nödvändigt att i detta fall först redogöra för hur universalbeslut uppkommer, för att sedan närmare utreda vid vilka situationer ett aktieägaravtal kan utgöra ett bolagsstämmobeslut och på så vis tillerkännas aktiebolagsrättsliga verkningar.

4.3.3 Hur uppkommer universalbeslut?

Det kan i vissa fall framstå som oklart hur och när universalbeslut som binder bolagsorganen uppstår. Enligt min mening ska en tvåstegsoperation

¹³⁵ Stattin (2008) s. 124, se även avsnitt 3.9 i denna uppsats.

¹³⁶ Stattin (2008) s. 124.

¹³⁷ Arvidsson (2010 A) s. 274 f.

¹³⁸ Jmf. Gregow (2001) s. 761.

¹³⁹ Se avsnitt 4.1.

¹⁴⁰ Lindskog (1995) s. 90 f. not 52. Lindskog påpekar dock att det är en annan sak att samtliga bolagsstämmobeslut av praktiska skäl bör protokollföras.

¹⁴¹ Principen innebär att aktieägaravtal inte ges några bolagsrättsliga verkningar och t.ex. röstning i strid med ett sådant avtal kan inte medföra att beslutet är klanderbart. Jmf. prop. 1995/96:10 s 177, NJA 1972 s. 29 angående det så kallade *splittringsförbudet*, Arvidsson (2010 A) s. 279, Arvidsson (2010 B) s. 52 och Lindskog (2011) s.277.

genomföras, där det första steget är att se till så att samtliga formella förutsättningar för att åstadkomma ett beslut ligger för handen.¹⁴² Det andra steget blir då att utreda huruvida något materiellt beslut överhuvudtaget föreligger.¹⁴³

4.3.3.1 Formella förutsättningar för univalbeslut

Den grundläggande förutsättningen för att ett univalbeslut ska föreligga är att samtliga aktieägare är överens. Arvidsson har anfört att aktieägarna ska vara överens om att innehållet i de beslut som det alternativa förfarandet mynnar ut i ska ha samma rättsverkningar som ett ordinärt stämmobeslut. Förenklat kan detta uttryckas som att samtliga aktieägare ska vara överens om att betrakta det alternativa förfarandet som en bolagsstämma.¹⁴⁴ Om inte sådant samtycke finns föreligger inte någon bolagsstämma.¹⁴⁵

Lindskog har dock invänt om att aktieägarna, enligt hans mening, endast behöver vara överens om den konkreta åtgärden som de önskar ska företas av bolaget. Med andra ord behöver de inte ha någon insikt om huruvida ett stämmobeslut är ett krav för den tänkta åtgärden eller ej. Lindskog menar att det skulle leda till betydande rättsförluster om exempelvis en utdelning som genomförts med samtliga aktieägares samtycke ska ses som olovlig för att aktieägarna inte varit medvetna om kravet på stämmobeslut.¹⁴⁶

I praktiken är skillnaden troligtvis liten, och en tolkningsoperation är, så vitt jag kan bedöma, nödvändig i samtliga fall, låt vara att den kan bli olika omfattande. Förenklat bör den grundläggande förutsättningen dock kunna formuleras som att aktieägarna ska vara eniga om att bolaget ska utföra den aktuella åtgärden.

Denna, till synes undantagslösa och förhållandevis enkla princip kompliceras något utav det faktum att samtycke kan lämnas i efterhand och på så vis ”läka” eventuella brister. Frågan blir ytterst från vilken tid beslutets verkan ska räknas. Två alternativa lösningar är i dessa fall tänkbara. Det första alternativet är att det giltiga beslutet anses ha uppkommit vid tidpunkten då det förfarande, som samtycket lämnas för, ursprungligen har ägt rum. Det andra är att giltigt univalbeslut anses ha uppkommit från det att det ”läkande” samtycket lämnats.¹⁴⁷ Ett i efterhand lämnat samtycke medför vanligtvis inte att klanderpreskriptionen räknas från någon annan dag än dagen då beslutet, utan samtycke, fattades. Då klanderpreskriptionen räknas från beslutsdagen, är slutsatsen att ett läkande samtycke inte ändrar beslutstidpunkten.

¹⁴² De formella förutsättningarna för att ett univalbeslut ska kunna uppstå är att samtliga aktieägare lämnat, alternativt kommer att lämna, sitt samtycke till att avsteg från de formella reglerna i 7 kap. ABL görs.

¹⁴³ För att materiellt beslut ska föreligga krävs i princip endast att aktieägarna påstår att beslut, med bindande verkan, fattats för något som ligger inom stämmans kompetens.

¹⁴⁴ Arvidsson (2010 A) s. 275.

¹⁴⁵ ABL 7 kap 51 § och Nerep och Samuelsson (2009) s. 527.

¹⁴⁶ Lindskog (1992) s. 90 not 30, Lindskog (2011) s. 278 not 54.

¹⁴⁷ AJS (2011) 7:103.

4.3.3.2 Materiella förutsättningar

Vid en bedömning av de materiella förutsättningarna är det initialt viktigt att beakta att ett stämmobeslut utgör en juridisk persons interna beslutsfattande. Vid en bedömning av om ett materiellt beslut föreligger ska det undersökas huruvida ett beslut, eller en åtgärd, som normalt fattas, eller genomförs, av en bolagsstämma är identifierbar.

Vid bedömningen av huruvida de materiella förutsättningarna för ett universalbeslut är uppfyllda är det lämpligt att fokusera på det aktuella beslutet. För att det överhuvudtaget ska vara aktuellt med ett universalbeslut krävs det att beslutsfattandet hållit sig inom gränserna för samtyckesbehörigheten.¹⁴⁸

I bolag med endast en aktieägare bör det i princip vara tillräckligt med en identifierbar rättshandling för bolaget, för att stämma ska anses ha förelegat.

4.4 Aktieägaravtal som universalbeslut

4.4.1 Inledning

Det råder oenighet inom doktrin om, och i så fall när, ett aktieägaravtal, med stöd av SAS-principen kan anses utgöra ett universalbeslut.¹⁴⁹ Erkännandet av möjligheten för aktieägarna att avfatta mer eller mindre formlösa stämmor leder onekligen till gränsdragningsproblem mellan bolagsstämmor och aktieägaravtal.¹⁵⁰ Nedan kommer det att utredas vid vilka fall ett aktieägaravtal kan anses utgöra ett universalbeslut samt den kritik som framförts gentemot en sådan ordning.

4.4.2 Grundläggande förutsättningar för att ett aktieägaravtal ska kunna betraktas även som ett universalbeslut

I enlighet med vad som gäller för SAS-principen är det av central betydelse, för uppkomsten av universalbeslut, att samtliga aktieägare är parter till aktieägaravtalet. Det bör vidare vara ett krav att samtliga aktieägare betraktar aktieägaravtalet, eller någon klausul däri, som ett stämmobeslut.¹⁵¹ Aktieägaravtalet erkänns verkan i form av ett bolagsstämmobeslut, och inte genom att bolaget inträder som part till avtalet, och på så vis blir bundet.¹⁵² Givetvis kan ett beslut som fattats till följd av att ett aktieägaravtal ansetts

¹⁴⁸ Med andra ord är det inte, i enlighet med vad som anförts i avsnitt 2.2.3, möjligt att åstadkomma beslut i strid med absolut obligatoriska regler.

¹⁴⁹ Se bland andra Lindskog (2011) s. 278, Arvidsson (2010 A) s. 281, Ramberg (2011) s. 37 och Svernlöv (2011) s. 741 ff.

¹⁵⁰ Arvidsson (2010 A) s. 281 och Lindskog (2010) s. 1052 not 28.

¹⁵¹ Arvidsson (2010 A) s. 282. Jmf. Lindskog (2011) s. 278 f.

¹⁵² Lindskog (2011) s. 278, Jmf. Arvidsson (2010 A) s. 279.

utgöra ett universalbeslut inte på något vis binda nästkommande bolagsstämma. Det är med andra ord inte någon giltig klandergrund att aktieägare röstar emot varken aktieägaravtal eller tidigare fattat universalbeslut.

4.4.3 Åsikter i doktrin rörande möjligheten för ett aktieägaravtal att utgöra ett universalbeslut

Åsikterna har inom doktrinen gått åt olika håll vad gäller de effekter som ett aktieägaravtal kan medföra för aktiebolaget. Det samma gäller för hur de eventuella effekter som kan uppstå ska bedömas aktiebolagsrättsligt. Nedan följer en kortfattad redogörelse för olika ståndpunkter som anförts inom doktrin.

4.4.3.1 Ramberg

Ramberg har ställt sig kritisk till att betrakta ett aktieägaravtal, eller klausuler i sådant avtal, som universalbeslut. Det verkar som att Ramberg är av åsikten att, för de fall ett universalbeslut uppkommer till följd av ett aktieägaravtal, aktieägaravtalet ges direkta bolagsrättsliga effekter.¹⁵³ Med andra ord verkar Ramberg mena att ett erkännande av universalbeslut strider mot den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen. Huruvida det är en korrekt analys att betrakta det som att aktieägaravtalet får ”direkt bolagsrättslig effekt” kommer att behandlas nedan. Klart är i vart fall att Ramberg betraktar det som ett direkt avsteg från separationsprincipen om universalbeslut anses uppkomma till följd av exempelvis ett aktieägaravtal.

Ramberg har med hjälp av ett exempel anført att konsekvenserna kan bli märkliga om inte separationsprincipen upprätthålls.

A, B och C är de enda aktieägarna och C äger mer än 50 % av aktierna. Mellan parterna finns ett aktieägaravtal som anger att A och B ska vara styrelseledamöter under innevarande år. Detta avtalsvillkor skulle kunna utgöra universalbeslut och få bolagsrättslig verkan.¹⁵⁴

Ramberg menar att i detta exempel skulle, förutsatt att separationsprincipen upprätthålls, C kunna tvinga bort A och B från styrelsen och de i sådana fall är begränsade till att göra avtalsrättsliga påföljder gällande gentemot C. Om man istället ger aktieägaravtalet bolagsrättslig effekt kan A och B ”omkullkasta den röstningsprocedur som C initierade på den extra bolagsstämman.”¹⁵⁵

Enligt exemplet ovan verkar det som att Ramberg är av åsikten att ett universalbeslut som uppstår till följd av ingåendet av ett aktieägaravtal är

¹⁵³ Ramberg (2011) s. 38.

¹⁵⁴ Ramberg (2011) s. 37.

¹⁵⁵ Ramberg (2011) s. 38.

perdurera. Ramberg presenterar dock inte någon motivering till varför hon är av uppfattningen att ett stämmobeslut i dessa fall skulle få andra rättsverkningar än vad som annars är fallet.¹⁵⁶

Rättsläget får betraktas som förhållandevis osäkert vad gäller bedömningen av vid vilka situationer som ett aktieägaravtal kan utgöra ett universalbeslut. Detta bör dock inte tolkas som att betecknandet av en överenskommelse mellan samtliga aktieägare som aktieägaravtal ska medför annat än en presumtionsverkan för att avtalet inte är att betrakta som ett universalbeslut.¹⁵⁷

Rambers hela argumentation kan sägas bygga på uppfattningen att om universalbeslut uppkommer till följd av ett aktieägaravtal, detta *de facto* är att förstå som ett avsteg från den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen.¹⁵⁸ Detta ställningstagande är högst problematiskt och kommer att analyseras mer ingående nedan.

4.4.3.2 Lindskog

Lindskog är, i jämförelse med Ramberg, betydligt mer öppen för föreställningen om att aktieägaravtal, för de fall förutsättningarna är uppfyllda, kan betraktas som ett universalbeslut.¹⁵⁹ Utgångspunkten är i princip att samma tolkningsoperation ska göras för aktieägaravtalet som för andra rättshandlingar, formenliga som formlösa. Uppvisas tillräckliga förutsättningar för att ett universalbeslut föreligger, i enlighet med SAS-principen, bör inte det faktum att överenskommelsen betecknas som ett aktieägaravtal hindra erkännandet av sådana beslut.¹⁶⁰

Lindskog verkar vara av uppfattningen att så fort en överenskommelse mellan aktieägarna rent tekniskt kan utgöra ett stämmobeslut bör den betraktas som ett universalbeslut.¹⁶¹ Med andra ord bör en bestämmelse i att aktieägaravtal som ger uttryck för ett direkt beslut och omfattas av samtyckesbehörigheten presumeras utgöra ett bolagsstämmobeslut. Lindskog verkar inte vara av uppfattningen att samtycket från aktieägarna måste omfatta även viljan att överenskommelsen ska betraktas som stämmobeslut. Exempelvis anförs att det i många enmansbolag ingår rättshandlingar helt utan att några reflektioner gjorts huruvida enkelt obligatoriska regler åsidosatts eller ej. Om sådana rättshandlingar skulle kunna angripas därför att en avsikt att åstadkomma bolagsstämmobeslut inte kan visas, kan det, enligt Lindskog, leda till besvärliga rättsförluster.¹⁶²

Det är dock viktigt att beakta att Lindskog är av uppfattningen att de universalbeslut som uppkommer till följd av ett aktieägaravtal gör så endast

¹⁵⁶ Jmf. Arvidsson (2011 B) 13 och Johansson (1990) s. 503 f. Bolagsstämman är aldrig bunden av beslut fattade av tidigare stämmor.

¹⁵⁷ Arvidsson (2010 A) s. 281.

¹⁵⁸ Ramberg (2011) s. 37.

¹⁵⁹ Lindskog (2010) 4.3.2.2 not 28.

¹⁶⁰ Lindskog (2011) s. 278 not 54.

¹⁶¹ Lindskog (2011) s. 278 och Lindskog (1995) s. 90 f.

¹⁶² Lindskog (2011) s. 278 not 54.

momentant.¹⁶³ Att samtliga aktieägare står bakom avtalet, eller den aktuella klausulen, medför således inte någon aktiebolagsrättslig normering för framtiden. Istället förklaras de aktiebolagsrättsliga verkningarna av att aktieägarna samfällt utgör stämman i de fallen.¹⁶⁴

4.4.3.3 Arvidsson

Arvidssons ställningstaganden ligger i praktiken väldigt nära Lindskogs, både vad gäller de situationer då universalbeslut kan uppstå samt innebörden av att sådana uppstår. Enligt Arvidsson följer, för att universalbeslut ska uppkomma, ett krav på en avsikt från aktieägarna att bolagsstämmobeslut ska fattas.¹⁶⁵ Arvidsson menar att kontraktshandlingarna bör presumeras endast innehålla obligationsrättsliga åtaganden och ingenting annat.¹⁶⁶ Det är med andra ord, enligt detta ställningstagande, inte tillräckligt att samtliga aktieägare är parter till avtalet utan överenskommelsen i sig måste vara av visst kvalificerat slag. Samtliga aktieägars enighet behöver även omfatta åstadkommandet av ett giltigt stämmobeslut.¹⁶⁷ Såvitt jag kan bedöma verkar det dock råda en enighet mellan Lindskog och Arvidsson om vilka faktiska verkningar ett aktieägaravtal kan få för aktiebolaget i fråga.

4.4.4 Universalbeslut och den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen

4.4.4.1 Inledning

För de fall ett universalbeslut uppkommer till följd av ett ingånget aktieägaravtal kvarstår den viktiga frågan, huruvida detta är att betrakta som ett undantag från den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen. Principen innebär att avtal i frånvaro av lagstöd aldrig medför några aktiebolagsrättsliga verkningar.¹⁶⁸

4.4.4.2 Ramberg

Ramberg verkar vara av uppfattningen att om ett universalbeslut uppstår till följd av ett aktieägaravtal detta alltid är att betrakta som ett undantag till den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen.¹⁶⁹ Med denna utgångspunkt har Ramberg sedan sökt utreda huruvida undantag då aktieägaravtal ges bolagsrättslig verkan går att finna. Det är inte någon omfattande undersökning som presenteras men Rambergs slutsats är att det är "... lämpligast att upprätthålla den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen och inte ge aktieägaravtalet bolagsrättslig effekt genom att betrakta det som ett

¹⁶³ Jmf Ramberg (2011) s. 38, som verkar mena att universalbeslut får lika lång verkan som aktieägaravtalet.

¹⁶⁴ Lindskog (2010) 4.3.2.2.

¹⁶⁵ Arvidsson (2010 A) s. 279 och 281.

¹⁶⁶ Arvidsson (2010 A) s. 281 not 852, formulerat så som att bevisbördan åvilar den som menar att avtalet utgör ett universalbeslut.

¹⁶⁷ Arvidsson (2010 B) s. 58.

¹⁶⁸ Arvidsson (2010 A) s. 277.

¹⁶⁹ Ramberg (2011) s. 36.

universalbeslut.”¹⁷⁰ Hela resonemanget bygger på svårigheterna med perdurerande stämmobeslut.¹⁷¹ Givetvis är sådana stämmobeslut högst problematiska att hantera inom ramen för den svenska aktiebolagsrätten, däremot finns inget som tyder på att universalbeslut någonsin skulle ges mer än momentan verkan.¹⁷²

4.4.4.3 Lindskog

Lindskog ställer sig frågande till Arvidssons uppfattning att aktieägaravtal aldrig kan få några bolagsrättsliga verkningar. Ställningstagandet motiveras med att aktieägaravtalet i vissa fall kan utgöra giltiga stämmobeslut.¹⁷³ Det är svårt att, utifrån detta uttalande, avgöra om Lindskog är av uppfattningen universalbeslut, i dessa fall, innebär ett undantag från den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen.

Troligtvis är Lindskog inte alls av uppfattningen att den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen kommer med undantag. Lindskog har även anfört, dock i ett annat arbete, att ett aktieägaravtal kan ge grund för ett omedelbart verkande universalbeslut innebär inget undantag från huvudregeln att avtalet är en aktiebolagsrättslig nullitet utan förklaras av att aktieägarna samfällt utgör bolagsstämman. Lindskog är dock mycket noga med att påpeka att detta stämmobeslut endast gäller momentant och medför inte att aktieägaravtalets normering ges aktiebolagsrättslig relevans för framtiden.¹⁷⁴

4.4.4.4 Arvidsson

Arvidsson argumenterar för att separationsprincipen alltjämt är intakt. De aktiebolagsrättsliga effekterna uppstår istället till följd av SAS-principen.¹⁷⁵ I likhet med Lindskog anför Arvidsson att aktieägaravtalet i sig aldrig tillmäts aktiebolagsrättslig betydelse. Det är istället aktieägarna som med stöd av SAS-principen har en möjlighet att åstadkomma helt formlösa bolagsstämmor. Att dessa stämmor medför samma bolagsrättsliga verkningar som ordinära stämmor har heller inget med den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen att göra.¹⁷⁶

Det framstår som högst osannolikt att det skulle finnas några som helst undantag till den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen inom svensk rätt.¹⁷⁷ Arvidsson anför vidare att ett eventuellt frånsteg från principen, lämpligen borde föregås av en omfattande utredning kring effekterna av ett

¹⁷⁰ Ramberg (2011) s. 38. Jmf. Stattin (2004) s. 101 not 7, som verkar vara av uppfattningen att separationsprincipen måste skiljas från formlösa bolagsstämmobeslut.

¹⁷¹ Jmf. Ramberg (2011) s. 38, som verkar mena att om ett universalbeslut uppstår genom ett aktieägaravtal så kan det göras gällande även efter att andra stämmobeslut fattats.

¹⁷² Lindskog (2010) 4.3.2.2 not 28.

¹⁷³ Lindskog (2011) s. 278.

¹⁷⁴ Lindskog (2010) 4.3.2.2 not 28.

¹⁷⁵ Arvidsson (2010 A) s. 279.

¹⁷⁶ Arvidsson (2011 B) s. 11 not 17.

¹⁷⁷ Arvidsson (2010 B) s. 53, Arvidsson (2011 B) s. 11, Arvidsson (2010) 279, Johansson (1990) s. 500 och Roos (1969) s. 345 f. Jmf. dock Moberg (2011) s. 241 ff.

sådant.¹⁷⁸ Arvidsson menar dock inte att separationsprincipen på något sätt påverkar bedömningen om universalbeslut.

4.4.4.5 Slutsats

Den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen står, av allt att döma, fortfarande fast och det faktum att lagstadgade undantag går att finna bör inte misstolkas som att principen skulle vara förlegad.¹⁷⁹ Att utifrån detta dra någon som helst slutsats vad gäller möjligheten att åstadkomma universalbeslut är på inget sätt möjligt. Möjligheten att med stöd av SAS-principen frångå minoritetsskyddsregler i ABL ligger helt på det aktiebolagsrättsliga planet. Av central betydelse för dessa frågor är att aktieägaravtalet aldrig i sig har någon bolagsrättslig verkan, istället är avtalet att betrakta som ett bevis för vad aktieägarna enats om. På samma sätt förhåller det sig med ett ordinärt stämmoprotokoll, som i sig inte heller har någon aktiebolagsrättslig verkan, men utgör ett bevismedel för vad som beslutats vid stämman.¹⁸⁰

HD har i sin praxis intagit en restriktiv hållning vad gäller ett bolags bundenhet av aktieägaravtal. Exempelvis har det konstaterats att ett avtal i strid mot det så kallade *splittringsförbudet* inte är möjligt att åberopa gentemot bolaget. Detta även då det i princip har ansetts giltigt mellan parterna.¹⁸¹ I ett förhållandevis nyligen avgjort mål har HD även definierat principen och uttalat att ”den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen medför att avtal mellan aktieägare aldrig i frånvaro av lagstöd får aktiebolagsrättsliga verkningar.”¹⁸²

Att använda den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen som ett argument mot universalbeslut, vare sig det är till följd av ett aktieägaravtal¹⁸³ eller icke-protokollförda överenskommelser¹⁸⁴ måste betraktas som ett logiskt felslut.

¹⁷⁸ Arvidsson (2010 A) s. 277.

¹⁷⁹ Som exempel kan nämnas 1 kap. 11 § ABL som erkänner konsortialavtal aktiebolagsrättslig verkan för avgörandet huruvida en koncern föreligger.

¹⁸⁰ Se avsnitt 3.9.

¹⁸¹ Jmf. NJA 1972 s. 29 rörande det så kallade splittringsförbudet.

¹⁸² NJA 2011 s. 429. Jmf. Danelius och Ericsson (2011) s. 857, Nerep (2011) s. 355 ff. och Arvidsson (2011 A) s. 50 ff. rörande oklarheten som råder med avseende på vilka regler som ska sägas omfattas av den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen.

¹⁸³ Ramberg (2011) s. 37.

¹⁸⁴ Stattin (2008) s. 124 f. Stattin har dock i Stattin (2004) s. 110 not 7 påpekat att dessa ej ska sammanblandas.

5 Exempel på fall då universalbeslut i praktiken kan uppstå

5.1 Vinstutdelning

5.1.1 Inledning

Vad gäller vinstutdelning från aktiebolag stadgas det att beslut om sådan utdelning fattas av bolagsstämman.¹⁸⁵ Med andra ord har bolagsstämman exklusiv kompetens att besluta om vinstutdelning. Denna, till synes undantagslösas, bestämmelse inskränker dock inte aktieägarnas möjligheter att gemensamt åstadkomma formlösa bolagsstämmobeslut.¹⁸⁶ Bestämmelsen om bolagsstämmans exklusiva kompetens avseende beslut om vinstutdelning är att betrakta som *enkelt obligatorisk*. Med andra ord omfattas den av SAS-principen, men inte bolagsordningsfriheten.¹⁸⁷ I konkreta fall, men inte generellt för framtiden, är avsteg därför möjliga att göra. I förarbetena uttalas att aktieägarna samfällt kan besluta om vinstutdelning. Enligt förarbetena är dock sådan vinstutdelning inte att betrakta som vinstutdelning i aktiebolagens mening utan istället en form av förtäckt värdeöverföring.¹⁸⁸

Vidare anförs det att beslut fattat av aktieägarna i enlighet med SAS-principen kan kvalificeras som ett beslut om formenlig vinstutdelning om beslutet upptas i ett bolagsstämmoprotokoll.¹⁸⁹ Det verkar nästan som att de i förarbetena anförs att gränsen för en *de jure* bolagsstämma går vid ett bolagsstämmoprotokoll. Om protokoll upprättas, är överföringen då att betrakta som öppen. Det kommer nedan att redogöras för huruvida en sådan ordning är möjlig att upprätthålla i praktiken.

5.1.2 Förtäckt värdeöverföring

Ställningstagandet i förarbetena att gränsen mellan förtäckt, alternativt formenlig, vinstutdelning avgörs av huruvida beslutet är protokollfört eller ej framstår som problematisk. Det är främst två skäl som talar för att protokollet, i likhet med vad som anförts ovan, inte heller vad gäller alternativa förfaranden bör tillmätas en konstituerande verkan.¹⁹⁰

¹⁸⁵ 18 kap. 1 § ABL.

¹⁸⁶ Nerep och Samuelsson (2009) s. 265 ff.

¹⁸⁷ Se avsnitt 3. Det bör dock noteras att skyddet för bolagets bundna egna kapital är att betrakta som en absolut obligatorisk regel och beslut i strid mot skyddet är alltid att betrakta som en aktiebolagsrättslig nullitet.

¹⁸⁸ Prop. 2004/05:85 s. 760.

¹⁸⁹ Prop. 2004/05:85 s. 760.

¹⁹⁰ Se avsnitt 3.9.

Det första är av rent praktisk natur och grundar sig i det faktum att ett, genom ett alternativt förfarande, fattat bolagsstämmobeslut kan formaliseras, antingen vid beslutstillfället eller långt senare.¹⁹¹ För de fall att protokollet upprättas långt senare uppstår frågan vid vilken tidpunkt som värdeöverföringen ska bedömas, eller om bedömningen ska göras mer än vid ett tillfälle. Exempelvis kan en värdeöverföring, där beslutet är fattat med stöd av SAS-principen, vara förtäckt under en längre tid för att sedan plötsligt övergå till att vara formenlig endast på grund av att ett protokoll upprättats i efterhand. Det kan ytterst ifrågasättas huruvida det någonsin kan uppstå en sådan situation där ett eventuellt protokoll inte kan upprättas i efterhand.

Det andra skälet till varför det är olämpligt att betrakta protokollet som en skiljelinje mellan förtäckt och formenlig värdeöverföring är för att ställningstagandet bygger på en felaktig uppfattning om att en bolagsstämma är något som låter sig definieras och avgränsas. Det saknas en legaldefinition på vad som utgör en bolagsstämma.¹⁹² I doktrin har det inte heller förts fram något som talar för att en uppdelning mellan förenklade och formenliga stämmor är möjlig att åstadkomma.¹⁹³ Då en distinktion inte är möjlig att göra är det inte rimligt att argumentera för att olika regler skulle gälla de olika förfarandena. Enligt det resonemanget ska ett stämmoprotokolls konstituerande verkan bedömas i enlighet med vad som gäller generellt för bolagsstämmor. Det har ovan konstaterats att det finns ett mycket starkt stöd i doktrin för att ett upprättat protokoll endast är att betrakta som ett bevis, om än en ett starkt sådant, för vilka beslut som fattats vid en stämma.¹⁹⁴

Slutsatsen blir att det i förarbetena uttalade kravet på formellt bolagsstämmobeslut i princip är att betrakta som en fiktion. Något krav på förandet av protokoll kan därför i praktiken inte heller upprätthållas.¹⁹⁵

5.1.3 Verkställd utdelning genomförd av ensam aktieägare i ett enmansbolag

Som exempel på situationer då universalbeslut i praktiken kan uppstå kan nämnas de fall då ägaren i ett enmansbolag genomför en utdelning utan någon föregående beslutsprocess. Lindskog har beskrivit det som att bolagsstämmobeslut i de fallen framgår indirekt genom ägarens rättshandlande i och för bolaget.¹⁹⁶ Om samtliga aktier sedan övergår till en ny ägare uppstår frågan huruvida den nya aktieägaren kan väcka talan för bolagets räkning om att lämnad utdelning ska återgå.

¹⁹¹ Nerep och Samuelsson (2009) s. 268.

¹⁹² Arvidsson (2010 A) s. 274.

¹⁹³ Se avsnitt 3.10.

¹⁹⁴ Se avsnitt 3.9.

¹⁹⁵ Nerep och Samuelsson (2009) s. 272.

¹⁹⁶ Lindskog (1995) s. 91 f.

Om vinstutdelningen som attackeras av köparen skett i strid mot regler uppsatta till skydd för minoritetsaktieägarna (enkelt obligatoriska) ska en väckt återbäringstalan ogillas.¹⁹⁷ Då det, i detta exempel, endast finns en aktieägare bör några problem kring huruvida giltigt samtycke förelegat för tiden då rättshandlingen företagits överhuvudtaget inte uppkomma. Det kan i dessa situationer sägas råda en identitet mellan aktieägare och ställföreträdare för bolaget.¹⁹⁸ Denna identitet medför i praktiken att giltigt samtycke ständigt föreligger för de beslut som den ensamma ägaren fattar.

För de fall universalbeslut inte erkänns som bindande för bolaget är ett formlöst fattat beslut om utdelning i princip att betrakta som en nullitet. Att tvinga fram en återbäring, från tidigare aktieägare, av mottaget belopp med stöd av regler som har samma aktieägare som skyddsobjekt verkar problematiskt. Givetvis föreligger det inte på detta sätt, en förvärvare kan i dessa fall endast åberopa de regler som är av borgenärsskyddande natur.¹⁹⁹ HD har uttryckt det som att en utdelning av bolagets medel utan iakttagande av de formella beslutsreglerna inte behöver vara olovlig i och för sig. I samma dom påpekar HD att de formella beslutsbestämmelserna inte kan anses vara till skydd för bolagets borgenärer.²⁰⁰ Liknande ställningstagande går att finna i äldre praxis där de uttalats att en överföring inte föranledde betalningsansvar då de personer som genomförde överföringen, och mottog densamma, var ägare till samtliga aktier i bolaget.²⁰¹ HD har vidare slagit fast att denna princip dock inte omfattar de så kallade borgenärsskyddet.²⁰²

Slutsatsen blir att, för dessa fall eller liknande där identitet mellan bolaget och aktieägare råder, *universalbeslut* får anses uppkomma indirekt, genom exempelvis rättshandlande av ensamaktieägaren.²⁰³ Denna lösning ska skiljas från det synsättet som bygger på att kravet på stämmobeslut kan åsidosättas då samtliga aktieägare samtycker till en konkret åtgärd.²⁰⁴ Åsidosättandet sker, enligt detta synsätt, överhuvudtaget inte utav reglerna i 18 kap. ABL. Istället är de exempelvis formföreskrifterna i 7 kap. som med stöd av SAS-principen frångås.

5.2 Processförutsättningen i 29 kap. 7 § ABL

5.2.1 Inledning

Det framgår uttryckligen av ABL att en förutsättning för att talan om skadestånd till bolaget ska tas upp till prövning är att ägare till minst en

¹⁹⁷ Lindskog (1995) s. 91 f.

¹⁹⁸ Nerep och Samuelsson, s. 277 f.

¹⁹⁹ Se Lindskog (1992) s. 90 not 30.

²⁰⁰ NJA 1995 s. 742.

²⁰¹ NJA 1935 s. 357.

²⁰² NJA 1990 s. 343.

²⁰³ Lindskog (1995) s. 90 f.

²⁰⁴ Jmf. prop. 2004/05:85 s. 760 f., AJS (2011) 18:5:7 och avsnitt 5.2 ovan.

tiondel av samtliga aktier biträtt ett förslag om att väcka talan eller röstat mot ett förslag om ansvarsfrihet.²⁰⁵ Domstolen ska med andra ord meddela ett avvisningsbesked för de fall processförutsättningen inte kan styrkas.²⁰⁶ Frågan ställs på sin spets i enmansbolag om den enda aktieägaren väcker talan utan att något protokollfört stämmobeslut föreligger.

Frågan är i princip obehandlad i förarbetena och inom doktrinen är det enbart Svernlöv som utrett om alternativ till bolagsstämmobeslut beträffande 29 kap. 7 § ABL kan bli aktuellt, samt vad dessa alternativ i så fall *de jure* är att betraktas som.²⁰⁷

5.2.2 Krav för att uppfylla processförutsättningen

Det framstår som förhållandevis klart att ett beslut fattat genom en stämma per capsulam är att *de jure* betrakta som en stämma och därför tillräckligt för att undvika att talan avvisas.²⁰⁸ Om det samma gäller för formlösa förfaranden eller om de ska betraktas som aktiebolagsrättsliga nulliteter är mer oklart.²⁰⁹ Klart är att Stattins ställningstagande gör de omöjligt för aktieägarna att uppfylla processförutsättningen utan att något skriftligt protokoll upprättas. Huruvida detta är ett rimligt formkrav eller något som leder till besvärande rättsförluster kommer att redogöras för nedan.

Det bör även noteras att det finns två möjliga vägar att argumentera för att processförutsättningen ska kunna uppfyllas även utan att skriftligt protokoll har upprättats. Dessa kommer nedan att redogöras för.

5.2.3 Aktieägarna förfogar samfällt över processförutsättningen

Svernlöv har ställt sig bakom Stattins slutsats, att en helhetsbedömning av en överenskommelse bör göras och i fall överenskommelsen uppvisar tillräckligt många stämмоattribut bör den betraktas som sådan. Om så inte är fallet är bolaget inte heller bundet av överenskommelsen.²¹⁰

Svernlöv går dock längre för att utreda om ett formellt beslut i skadeståndsfrågan kan ersättas av att samtliga aktieägare godkänner processen, exempelvis genom en skrivelse till rätten. Mot detta talar, enligt Svernlöv, bestämmelsen om att aktieägarnas beslutanderätt utövas på stämman. Det faktum att regeln i 29 kap. 7 § endast är uppsatt till minoritetsaktieägarnas skydd leder till slutsatsen att regeln kan åsidosättas

²⁰⁵ ABL 29 kap. 7 §, prop. 1975:103 s. 779 och prop. 1997/98:99 s. 288.

²⁰⁶ Nerep och Samuelsson (2009), s. 381 f.

²⁰⁷ Svernlöv (2008) s. 228 ff.

²⁰⁸ Se avsnitt 4.2.1.

²⁰⁹ Stattin (2008) s. 124.

²¹⁰ Svernlöv (2008) s. 229 f.

med SAS-principen.²¹¹ Om en domstol skulle godta endast en bekräftelse från aktieägarnas sida om att de står bakom processen framstår däremot som mera tveksamt. Svernlöv påpekar att underrätterna i NJA 1990 s. 286 intog en mycket restriktiv inställning till processförutsättningens uppfyllande. Båda underrätterna verkade nämligen kräva att bolagsstämman ska ha beslutat i frågan samt att sådant beslut tydligt framgår utifrån bolagsstämmoprotokollet. Frågan om alternativ till bolagsstämmobeslut var dock inte uppe för bedömning vid det fallet. Svernlöv anför att skillnaden mellan ett beslut per capsulam och ett där samtliga aktieägare, på ett mer formlost vis, godkänner talan borde vara försumbar. I enlighet med SAS-principen kan minoritetsskyddande regler inom aktiebolagsrätten åsidosättas, slutsatsen blir därför, enligt Svernlöv, att ett formlost godkännande av samtliga aktieägare torde uppfylla processförutsättningen i 29 kap. 7 § ABL.²¹²

Det blir uppenbart att ett ställningstagande som detta inte går att förena med Stattins slutsats om att ett förfarande endast får rättsverkningarna av ett stämmobeslut för de fall det betraktas som en *de jure* stämma. Ett resonemang som detta ligger egentligen närmre det av Gregow anförda, om att alternativa förfaranden får, med stöd av SAS-principen, samma rättsverkningar som stämmobeslut.²¹³

Vissa problem uppstår vid en granskning av Svernlövs ställningstagande. Exempelvis framstår det som ytterst tveksamt vilka övriga regler som ska tillämpas på ett *formlost godkännande*.²¹⁴ Vidare utgör troligtvis bestämmelsen i 7 kap. 1 § ABL ett hinder mot att aktieägare direkt kan påverka de olika bolagsorganen.²¹⁵ Mot detta kan det givetvis anföras att aktieägarna kan åsidosätta även regeln i 7 kap. 1 § ABL. För att detta ska anses som möjligt krävs det att regeln uteslutande är att betrakta som uppsatt till skydd för aktieägarna. Rättsläget måste i detta fall betecknas som ytterst oklart, men det framstår i vart fall inte som klart att regeln är enkom en skyddsregel.²¹⁶

5.2.4 Aktieägarna förfogar samfällt över stämmobegreppet

För egen del är jag av den uppfattningen att aktieägarna samfällt förfogar över stämmobegreppet och kan därför göra ett förfarande, som annars är att betrakta som en aktiebolagsrättslig nullitet, till en regelrätt stämma.²¹⁷ I enlighet med vad som anförts ovan bör då inte protokollet ges någon

²¹¹ Svernlöv (2009) s. 934. Jmf. avsnitt 2.3, reglerna kan även betecknas som enkelt obligatoriska.

²¹² Svernlöv (2008) s. 230.

²¹³ Gregow (2001) s. 747 ff.

²¹⁴ Svernlöv (2008) s. 230. Jmf. distinktionen mellan förenklade förfaranden och ordinära stämmor.

²¹⁵ Sjöman (2008) s. 54.

²¹⁶ Bergendal (1922) s. 40 f.

²¹⁷ Jmf. 7 kap. 51 § ABL.

konstitutiv verkan varför det formlösa godkännande som Svernlöv nämner *de jure* är att betrakta som bolagsstämmor. Om så inte vore fallet är det svårt att finna stöd för att processförutsättningen ska kunna åsidosättas. Aktieägarna har inte någon beslutanderätt utanför bolagsstämman, oavsett om det rör minoritetsskydd eller ej.²¹⁸

Att i praktiken utföra en helhetsbedömning av om en överenskommelse har tillräckligt många stämмоattribut eller ej är inte möjligt. Detta beror till stor del på att det inte är möjligt att med nämnvärd noggrannhet avgöra hur stämmobegreppet ska avgränsas.²¹⁹ Inget i ABL talar emot synsättet att aktieägarna samfällt förfogar över stämmobegreppet och några konstitutiva normer går därför heller inte att finna. Med andra ord finns inga objektiva stämмоattribut att jämföra mot.²²⁰

5.2.5 Slutsats 29 kap. 7 §

Slutsatsen blir att i exempelvis aktiebolag med endast en ägare är själva stämmningsansökan i sig tillräckligt för att uppfylla processförutsättningen i 29 kap. 7 §.²²¹ Finns det fler aktieägare borde det i den absoluta majoriteten av fallen vara tillräckligt med att samtliga aktieägare undertecknat stämmningsansökan som sådan för att processförutsättningen ska anses vara uppfylld.

I enlighet med ovan anförda bör de faktum att aktieägarna samfällt förfogar över stämmobegreppet medföra att processförutsättningen kan uppfyllas *formlöst*. Det är dock viktigt att påpeka att en förhållandevis strikt linje har, i vart fall av underrätterna, stakats ut i praxis.²²² De har dock ännu inte prövats huruvida en formlös bolagsstämma uppfyller processförutsättningen. Det mesta talar dock för att så är fallet. En sådan slutsats ligger även i linje med föreställningen om att det endast finns en typ av bolagsstämmor.

²¹⁸ 7 kap. 1 § ABL, Stattin (2008) s. 184 f., Arvidsson (2010 A) s. 274 och Werlauf (1983) s. 79 f. Jmf. dock prop. 2004/05:85 s. 760 som ger visst stöd för synsättet att aktieägarna kan åstadkomma bindande beslut utanför stämman.

²¹⁹ Nial (1934) s. 57 f.

²²⁰ Arvidsson (2010 A) s. 274 f. Jmf. Gregow (2001) s. 747.

²²¹ Lindskog (1995) s. 90 f.

²²² NJA 1990 s. 286 och NJA 2009 s. 594.

6 Analys

6.1 Inledning

I enlighet med vad som anförts i denna uppsats är den ordinära uppfattningen om hur en bolagsstämma går till ofta långt ifrån hur beslut i praktiken fattas. Merparten av företagen i Sverige ägs av en eller ett fåtal aktieägare och en strikt tillämpning av ABL:s regler hade medfört att företagsstyrningen komplicerades för dessa bolag.

6.1.1 Bolagsstämmobegreppet

Det verkar i princip råda enighet inom doktrin för att stämmor per capsulam ska betraktas som regelrätta stämmor.²²³ Sådan enighet kan inte sägas råda vad gäller övriga förfaranden, men enligt min mening föreligger inga skäl för att upprätthålla någon distinktion överhuvudtaget med avseende på hur ett fattat stämmobeslut tillkommit. Det är inte heller lämpligt att ge protokollet en konstitutiv betydelse för beslutet i några fall.

Avsaknaden av direkt lagstöd vad gäller SAS-principen gör det svårt att bedöma dess rättsliga räckvidd. I doktrin har olika ståndpunkter gjorts gällande, men troligtvis råder en principiell enighet om att de absolut obligatoriska reglerna är den yttersta gränsen för SAS-principen.

Givet en acceptans för att aktieägarna, enligt SAS-principen, disponerar över samtliga bolagsstämmoregler bör inte något hinder för att acceptera bolagsstämmobeslut som uppkommit konkludent föreligga. I likhet med vad som gäller för övriga avtalsrätten bör partsavsikten vara avgörande för bedömningen. I likhet med Lindskog finner jag att principiella skäl för att inta en restriktiv hållning saknas. Ett bolagsstämmobeslut får inte heller samma bindande verkan som ett avtal, vilket enligt mig talar för erkännandet av allt mer informellt fattade beslut.

I praktiken framstår det dock som att samtliga förenklade varianter av stämmobeslut, till följd av det problematiska bevisläget, lämpligen bör protokollföras.²²⁴ Det kan dock finnas situationer då bolaget i fråga är under likvidation, samtidigt som frågan om huruvida bindande beslut fattats uppkommer. I dessa situationer är det inte möjligt att åstadkomma ett nytt beslut och möjligheten att betrakta en formlös överenskommelse som ett bolagsstämmobeslut blir då av central betydelse.

²²³ Jmf. Gregow (2001) s. 747, för en avvikande åsikt.

²²⁴ En rimlig slutsats är att den som påstår att adekvat samtycke förelegat, från samtliga aktieägare, bör bära bevisbördan för det. Detta följer av teorin om bevissäkringsansvar.

6.1.2 Restriktionen för aktieägarna att utöva sin beslutanderätt i bolaget

I enlighet med vad som anförts tidigare i uppsatsen delar jag Arvidssons uppfattning om att regeln i 7 kap. 1 § ABL bör betraktas som en restriktion för hur beslutanderätten kan utövas av aktieägarna. I förlängningen leder detta resonemang till en betydande förenkling då endast *de jure* stämmor leder till bindande beslut. En sådan ordning står dock i strid med Svernlövs uppfattning att aktieägarna samfällt kan "sätta sig över" regler som endast har de nuvarande aktieägarna som skyddsobjekt. Rent praktiskt blir det ingen direkt skillnad men systematiskt är det viktigt att beakta att aktieägare inte kan rättshandla för bolaget utanför stämman. Genom att istället vara tydlig med att det är genom åstadkommandet av formlösa bolagsstämmor som aktieägarna kan frångå en regel som inte är absolut obligatorisk skapas en mycket önskvärd klarhet.

Ståndpunkten innebär inte att aktieägarnas möjligheter att utöva sina förvaltningsbefogenheter i bolaget begränsas i praktisk mening. Istället blir slutsatsen att samtliga beslut från aktieägarna som binder bolagsorganen måste bli att betrakta som en produkt av en bolagsstämma.

6.1.3 Kodifiering av SAS-principen

Som anförts ovan i denna uppsats är SAS-principen inte kodifierad i svensk rätt, istället framgår delar av principen genom ett motsatsslut av ABL.²²⁵ Att principen inte går att utläsa direkt från ABL kan möjligtvis leda till att de förenklade förfarandena inte används i den utsträckning som de kanske annars hade gjort. Möjligtvis behövs en förenkling för beslutsfattandet i de minsta bolagen. Ett förslag har varit att möjligheterna med förenklade förfaranden ska framgå direkt i lag.²²⁶

Svernlöv har anført att stämman per *capsulam* redan i dagsläget torde vara det vanligaste i det stora flertalet mindre bolag i Sverige, särskilt de med endast en aktieägare. Införandet av en nyordning där de förenklade förfarandena uttryckligen framgår i lag kan, enligt Svernlöv, leda till stora gränsdragningsproblem i praktiken. Vidare påpekas att Bolagsverket erbjuder mallar och övrig handledning för småföretagare. Därför anför Svernlöv att skäl för en nyordning saknas, dock är det viktigt att information kring förenklade förfaranden når småföretagarna.²²⁷

I likhet med Svernlöv anser inte jag att det är lämpligt att ett förtydligande tas in i ABL. Risken för gränsdragningsproblem är påtaglig särskilt då rådande oenighet kring förfarandena rimligen bör beaktas. Som ett alternativ till en kodifiering av SAS-principen samt möjligheten med alternativa

²²⁵ 7 kap. 26 § ABL och AJS (2011) 7:55.

²²⁶ SOU 2009:34 s. 210, 6 kap. 28 § danska aktiebolagslagen och 5 kap. 1 § finska aktiebolagslagen.

²²⁷ SOU 2009:34 s. 209.

förfaranden hade Bolagsverket möjligtvis kunnat tillhandahålla information riktad till småföretagare för att underlätta företagsstyrningen för dem. Särskilt för enmansbolagen är möjligheten för dem att genom rättshandlande för bolagets räkning åstadkomma bolagsstämmobeslut viktig. I likhet med vad som gäller för ordinära förfaranden är det nog klokt att överenskommelserna protokollförs för önskad klarhet.

6.1.4 Vinstutdelningsscenario

Om vi ser till, det i inledningen anförda, scenariot blir det tydligt att bolagsstämmobeslut ibland framgår endast indirekt av exempelvis en ensam aktieägares rättshandlande. Alternativet, att inte erkänna universalbeslut, leder till oönskade rättsförluster. Som en alternativ lösning har det anförts att en förvärvare som är medveten om utdelningen inte ska ges möjlighet att väcka talan mot beslutet. En sådan ståndpunkt verkar rimlig men blir i praktiken svår att upprätthålla då det är bolaget, och inte förvärvaren, som har möjlighet att väcka talan.²²⁸

Utdelningsfallen utgör ett bra exempel på varför det kategoriskt måste accepteras att aktieägarna förfogar över stämmobegreppet. Till stöd för detta talar även faktumet att en bolagsstämma endast utgör en juridisk persons interna beslutsfattande. Då identitet råder mellan aktieägaren och den juridiska personen råder även sådan identitet mellan bolagsstämman och rättshandlandet från aktieägaren i, och för, bolaget.

6.1.5 Slutsats

I enlighet med vad som anförts i denna uppsats måste rättsläget rörande universalbeslut betraktas som förhållandevis oklart. Att aktieägarna samfällt kan göra avkall på många av de formkrav som följer av ABL råder det ingen tvekan om. Det uppstår istället problem vid försök att på ett meningsfullt sätt skilja ett stämmoförfarande från ett annat. Som noterats ovan i uppsatsen är det i praktiken troligtvis inte möjligt för större bolag med stor ägarspridning att fatta beslut genom förenklade förfaranden. För de mindre bolagen hade möjligtvis en legaldefinition av bolagsstämmobegreppet varit önskvärt.

²²⁸ Se Linskog (1995) s. 91 f. som påpekar att de i praktiken inte går att beakta förvärvande aktieägares eventuellt onda tro. Det blir tydligt i de fall då flertalet personer förvärvat aktierna men endast en av dem är i ond tro.

Käll- och litteraturförteckning

Literatur

Andersson, Jan, *Kapitalskyddet i aktiebolag*, femte upplagan, Jure AB, Stockholm 2005.

[Citeras: Andersson (2005)]

Andersson, Sten, Johansson, Svante och Skog, Rolf, *Aktiebolagslagen – en kommentar, del I-III, 1:a upplagan*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2011.

[Citeras: AJS (2011)]

Arvidsson, Niklas, *Aktieägaravtal – Särskilt om besluts och överlåtelsebindningar*, Thomson Reuters Professional AB, Stockholm 2010.

[Citeras: Arvidsson (2010 A)]

Arvidsson, Niklas, *Aktieägaravtalet och dess rättsverkningar*, Ny Juridik 2010, s. 42.

[Citeras: Arvidsson (2010 B)]

Arvidsson, Niklas, *Högsta domstolen och den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen*, Juridisk Tidskrift 2011/12, s. 50.

[Citeras: Arvidsson (2011 A)]

Arvidsson, Niklas, *Kommentar med anledning av ett arbete om aktieägaravtal*, Ny Juridik 2011, s. 7.

[Citeras: Arvidsson (2011 B)]

Bergendal, Ragnar, *Aktiebolagets författning och dess yttre rättsförhållanden enligt svensk rätt*, AB Gleerupska Universitetsbokhandeln, Lund 1922.

[Citeras: Bergendal (1922)]

Danelius, Johan, Ericsson, Johannes, *Tvångsinlösen av aktier och aktieägaravtal*, Svensk Juristtidning, 2011 s. 857.

[Citeras: Danelius och Ericsson (2011)]

Fagerlund, Svante, *Aktieägaravtal och bolagslagen*, Juridisk Tidskrift, 2005/06 s. 751.

[Citeras: Fagerlund (2005)]

Gregow, Johan, *Om samtliga aktieägares samtycke och de rättsliga förutsättningarna för att åstadkomma bolagsstämmobeslut genom förenklade förfaranden*, Juridisk Tidskrift, 2001/02 s. 742.

[Citeras: Gregow (2001)]

Johansson, Svante, *Associationsrätten – En introduktion, 3 upplagan*, Nordstedt Juridik AB, Stockholm 2007.
[Citeras: Johansson (2007)]

Johansson, Svante, *Bolagsstämma*, Juristförlaget JF AB, Stockholm 1990.
[Citeras: Johansson (1990)]

Johansson, Svante, *Svensk associationsrätt – i huvuddrag åttonde upplagan*, Nordstedt Juridik AB, Stockholm 2001.
[Citeras: Johansson (2001)]

Lindskog, Stefan, *Aktiebolagslagen 12:e och 13:e kap. Kapitalskydd och likvidation andra upplagan*, Juristförlaget AB, Stockholm 1995.
[Citeras: Lindskog (1995)]

Lindskog, Stefan, *Aktieägaravtal – kommentar med anledning av en avhandling*, Svensk Juristtidning, 2011 s. 265.
[Citeras: Lindskog (2011)]

Lindskog, Stefan, *Lagen om handelsbolag och enkla bolag – En kommentar*, Nordstedts Juridik AB, Stockholm 2010.
[Citeras: Lindskog (2010)]

Lindskog, Stefan, *Olovlig kapitalanvändning; kommentarer med anledning av några tingsrättsdomar*, Juridisk Tidskrift 1992/93, (nr 1), s. 82.
[Citeras: Lindskog (1992)]

Nerep, Erik, *Aktiebolagsrättslig analys – Ett tvärsnitt av nyckelfrågor*, Nordstedts Juridik AB, Stockholm 2003.
[Citeras: Nerep (2003)]

Nerep, Erik, *Aktiebolagsrättslig verkan av aktieägaravtal – särskilt om begränsningar i rätten till tvångsinlösen enligt ABL 22 kap.*, Festskrift till Torkel Gregow, Nordstedts Juridik AB, Stockholm 2010.
[Citeras: Nerep (2011)]

Nerep, Erik, *Aktiebolagsrättsliga studier – särskilt om kapitalskyddet*, Juristförlaget JF AB, Stockholm 1994.
[Citeras: Nerep (1994)]

Nerep, Erik, Samuelsson, Per, *Aktiebolagslagen del I-III*, Thomson Reuters Professional AB, Stockholm 2009.
[Citeras: Nerep och Samuelsson (2009)]

Nial, Håkan, *Om aktiebolag – enligt lagen den 14 september 1944 – andra upplagan*, P.A. Nordstedt & Söners Förlag, Stockholm 1948.
[Citeras: Nial (1948)]

Nial, Håkan, *Om klanderbara och ogiltiga bolagsstämmobeslut*, Stockholm 1934.

[Citeras: Nial (1934)]

Moberg, Krister, *Aktieägaravtalens aktiebolagsrättsliga verkan*, Festskrift till Boel Flodgren, Juristförlaget, Lund 2011.

[Citeras: Moberg (2011)]

Moberg, Krister, *Några frågor kring ett av aktiebolagslagens nullitetsfall*, Vänbok till Axel Adlercreutz, Juristförlaget, Lund 2007.

[Citeras: Moberg (2007)]

Ramberg, Christina, *Aktieägaravtal i praktiken*, Nordstedt Juridik AB, Stockholm 2011.

[Citeras: Ramberg (2011)]

Roos, Carl Martin, *Avtal och rösträtt – En aktiebolagsrättslig studie*, Almqvist & Wiksell AB, Uppsala 1969.

[Citeras: Roos (1969)]

Sandström, Torsten, *Svensk Aktiebolagsrätt – tredje upplagan*, Nordstedt Juridik AB, Stockholm 2009.

[Citeras: Sandström (2009)]

Stattin, Daniel, *Företagsstyrning – Styrinstrument och ansvarsföljder i ett aktiebolagsrättsligt perspektiv – andra upplagan*, Universitetstryckeriet, Uppsala 2008.

[Citeras: Stattin (2008)]

Stattin, Daniel, *Några anmärkningar om aktieägaravtal som rättsinstitut*, Juridisk Tidskrift 2011/12, (nr 3), s. 755.

[Citeras: Stattin (2011)]

Stattin, Daniel, *Om aktieägaravtal*, Juridisk Tidskrift 2004/05, (nr 1), s. 99.

[Citeras: Stattin (2004)]

Sjöman, Erik, *Bolagsordningen, aktieägaravtalet och minoriteten*, Aktiebolagslagens minoritetsskydd, Iustus Förslag AB, Uppsala 2008.

[Citeras: Sjöman (2008)]

Skog, Rolf, *Bolagsstämman on-line – en kommentar*, Juridisk Tidskrift, 1999/00 s. 235.

[Citeras: Skog (1999)]

Skog, Rolf, *Rodhes Aktiebolagsrätt – tjugoförsta upplagan*, Nordstedts Juridik AB, Stockholm 2006.

[Citeras: Skog (2006)]

Stenbeck, Einar, Wijnbladh, Mauritz och Nial, Håkan, *Aktiebolagslagen – jämte dithörande författningar med förklaringar*, P. A. Nordstedt och Söners förlag, Stockholm 1966.
[Citeras: SWN (1966)]

Svernlöv, Carl, *Ansvarsfrihet – Dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt – andra upplagan*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2008.
[Citeras: Svernlöv (2008)]

Svernlöv, Carl, *Bolagsstämmobeslut som processförutsättning för skadeståndstalan enligt ABL*, Juridisk Tidskrift 2009/10, (nr 4), s. 929.
[Citeras: Svernlöv (2009)]

Svernlöv, Carl, *Christina Ramberg under medverkan av Richard Ramberg, Aktieägaravtal i praktiken*, Norstedts juridik, 2011, Juridisk Tidskrift 2011/12, (nr 3), s. 741.
[Citeras: Svernlöv (2011)]

Taxell, Lars Erik, *Aktiebolagets organisation*, Åbo akademi forskningsinstitut, Åbo 1983.
[Citeras: Taxell (1983)]

Taxell, Lars Erik, *Om aktierätt vid bolagsstämma*, Åbo akademi forskningsinstitut, Åbo 1959.
[Citeras: Taxell (1959)]

Werlauff, Erik, *Generalforsamling og beslutning*, FSRs FORLAG, Viborg 1983.
[Citeras: Werlauff (1983)]

Westberg, Peter, *Från statlig till privat rättskipning – reflexioner över frågan om avsägelse av rätten till domstolsprövning*, i festskrift till Hans Ragnemalm, Juristförlaget, Lund 2005.
[Citeras: Westberg (2005)]

Offentliga tryck

SOU 1971:15 Förslag till aktiebolagslag m.m. Betänkande angivet av aktiebolagsutredningen.
[Citeras: SOU 1971:15]

SOU 1992:83 Aktiebolagslagen och EG – en anpassning av den svenska lagen till EG:s bolagsdirektiv
[Citeras: SOU 1992:83]

SOU 2001:1 Ny aktiebolagslag.
[Citeras: SOU 2001:1]

SOU 2009:34 Förenklingar i aktiebolagslagen m.m.
[Citeras: SOU 2009:34]

Prop. 1975:103 Regeringens proposition med förslag till ny aktiebolagslag m.m.
[Citeras: Prop. 1975:103]

Prop. 1995/96 Åtgärder för att bredda och utveckla användningen av informationsteknik.
[Citeras: Prop. 1995/96]

Prop. 1997/98:99 Aktiebolagets organisation.
[Citeras: Prop. 1995/96]

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag.
[Citeras: Prop. 2004/05:85]

Prop 2004/05:131 En modernare rättegång - reformering av processen i allmän domstol.
[Citeras: Prop. 2004/05:131]

Utländska offentliga tryck

RP 109/2005 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ny lagstiftning om aktiebolag.

Rättsfallsförteckning

NJA 1932 s. 243

NJA 1935 s. 357

NJA 1972 s. 29

NJA 1951 s. 6 II

NJA 1990 s. 286

NJA 1995 s. 742

NJA 2009 s. 594

NJA 2011 s. 429